

పరవిక్రయము

అను

నంపు దురాచారము.

గ్రంథకర్త

నాటక సరస్వతి.

పల్లిపూరు

ఉసిరిక బంగారయ్య,
కాకినాడ.

కోటమర్తి చివరఘంటాపుగారిచే

కాకినాడ ముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రింపబడియె.

వ ర వి క్ర య ము.

(సాంఘిక నాటకము.)

నాటక సరస్వతి విరచితము.

కల్పితుడు

ఉ స ర క ట ం గా ర య్య,

మెయిన్ గోడు, కాకినాడ.

మొదటికూపు 1000 పుటలు.

కాకినాడ.

కోటమర్తి చిననిఘ్నపతిరావు గారిచే

కాకినాడముద్రాక్షరింపబడినది

మొదటి పంపు బడియె.

1925.

కాకినాడము

[వెలదు 1-0-0]

ఇందు వచ్చు పాత్రములు.

పురుషులు.

మాధవరావుగారు—పెండ్లికొమార్తెల తండ్రి.

శతభయ్యగారు—పెండ్లికొమారుని పెంపుడు తండ్రి.

భైరవమూర్తి—పెండ్లికొమారుడు.

పెరుగుపేరయ్య
విస్తరాకులవీరయ్య } దళారులు.

కబుర్ల కామరాజుగారు—న్యాయవాది.

న్యాయాధిపతి

నర్సయ్య—వంటబ్రాహ్మణుడు.

గణపతిలాల్—ఒక మార్వాడి.

సుబ్బి శెట్టి—వర్తకుడు.

(ఒక బ్రాహ్మణుడు, ఒక సెట్టి, ఒక కమ్మ, వీరు తాత్కాలికముగా వస్తారు.)

స్త్రీలు.

దుర్గాంబ—పెండ్లికొమార్తెల తల్లి.

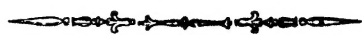
సుశీల-మొదటిపెండ్లికొమార్తె
చారుమతి-రెండవపెండ్లికొమార్తె } అక్కచెల్లెండు.

సీతమ్మ—శతభయ్యగారి భార్య.

ఎల్లమ్మ—చాలమనిషి.

శ్రీరస్తు. వ ర వి క్రయ ము.

నాం ది

హే. గీ. మనుజసంతతిగ గీలు బా శ మ్మలుగఁ జేసి
జగ మనెను మహారంగదే శ శంబునంగు
నాటకం బాడఁ జేయు, శ్రీ శ నాథుఁ డెపుడు
సర్వశుభములఁ గూర్పుత శ సభ్యులకును.

ప స్తా వ న .

మాత్రధానుడు—[ప్రవేశించి] ఆహా ! సభ్యులు చక్కగఁ గూడిరి.
రామాయ శాది నాటకము లాడు దినములకింటి, నేడు సభాభవ
సము మిగుల రిచ్యముగ నున్నది (సభ్యులను జూచి) పూజ్యులగు
నో సభ్యులారా! వరవిక్రయ పితాచముచే నావహించుటకు
మూలకు బుద్ధిపచ్చివల్ల నీతారామకవితే రిచించుటచేసిన వర
పీక్రియనాపవృత్తికాన్య ప్రదర్శనముఁ జూచుటకు వచ్చిన మీ
కి నేక చందనము లిచ్చించుచున్నాను. (చెవిమిగిలి) సమచుచున్నాను.
నా. కలయా నీతినిఁ చెల్లునట్టి కలయే కిర్తా గుణ్యుడు, మే
ల్లుతురుల్ నర్తకులున్ సభాజనములారా శాస్త్రస్థులున్ బాణితుల్
కృతి కవ్యాధవుడా తలంపగను స శ్రీ ర్వి ప్రతాపాస్య
గతిఁ జేకూరెనుగానె యొక్కయెడ నిం కిన్ సుమిత్రా బోధిక.
—నయీ! సంతోషము. అట్లయిన నింక గాలహరిణియు నేమనెన ?
[ప్రక్కం జూచి] కుంకుమతిలకాంచితభృగుటీ ! నటీ! పొడవగు
నిజు రిమ్ము.
నటీ—[ప్రవేశించి] ఆర్యపుత్రా ! నేను మిగిల జగము లెవరి సని
తలంచినూ యిట్లు పిలచుచుండిరి.

సూత్ర—కాక, మతేమి ?

నటి—కాదు. కాదు. మీరు పొరబడితిరి. నాయాజ్ఞకు మీరుబద్ధులు.

సూత్ర—ఓసి అవిధేయురాలా ! అది యెట్లే ?

నటి—మాతండ్రి మీకు వేయి రూప్యము లిచ్చి నాకు భర్తగాఁ జేసి నాడు. ఆకారణమున నేను మిమ్ములను గ్రయమునకుఁ దీసికొన్న దాన నైతిని.

సూత్ర—కొంపతీసితివే. (ఇంచుక యూరకుండి) నీవు పలికినమాటయు గొంతవఱకు సత్యమైనదియే. ఎంతవఱకు నీవరశుల్కు పిశాచము మన దేశమున నుండునో, యంతవఱకును నీవన్న మాటకుఁ బురుషులు పాత్రులు కావలసిన వాగే.

తే. గీ. కడుఁ బవిత్రంబగు భరత ర్థ ఖండముడుఁ

దూచ్చ వరశుల్కుదేవత ర్థోచి; గృహము

తెల్ల నెట్టేటఁ గూల్చుచున్ వెసఁగుచుండె

దీని వారింపఁగాఁదగు ర్థ చైత్రు లేదె.

నటి—సంఘసంస్కరణ పరాయణు లందఱును బహుదేవి యుపన్యాసము లిచ్చుచుండిరి కదా !

సూత్ర—ఉపన్యాసముల కేమియుఁ దక్కువలేదు. ఇప్పుటి సంఘసంస్కరణ పరాయణులందఱును “ఊరువారిబిడ్డ యురుమంత-తన బిడ్డ కదరింత” యనువారే. (ఇంచుక యూరకుండి) ఇప్పు డీ మాటలవల్లఁ గాలయాపనయు సేయనేల. ప్రదర్శనమునకుఁ బాత్రముల సిద్ధముజేసితివా లేదా !

నటి—చేయకేమి, వ్రారంభించుటయే యాలస్యము. (ఎదుటఁ జూచి) అటు చూడుడు. మాధవరావుగారు ప్రవేశించుచున్నారు.

సూత్ర—అట్లయిన రమ్మో. (నిష్క్రమించుచున్నారు.)

ఇది ప్రస్తావన.

వ ర వి క్ర య ము.

ప్ర థ మాం క ము.

రంగము:—మాధవరావుగారి గృహము.

[మాధవరావు ప్రవేశించుచున్నాడు.]

మాధ—(తనలో)

మ. అమలాంగి గొనకున్న జింత; మఱి సంతానంబుకై చింత; కూటమి మెండైన భరింపఁ జింత; కను జూడ్యగ్రస్తతఁ జింత; దుఃఖము గల్గెఁ ఘనచింత; సౌఖ్యములు లేకఁ జింత; సంసారకూఠమునన్ ముగ్ధునినాఁకెల్ల నివి సంతప్రాప్తించుఁ గాజే కటా.

రామ! రామ! ఆడపిల్లలను గన్నవారి బ్రదుకుఁ జెప్పఁ దరము కాదు. అబ్బబ్బ! ఎంతవెదకినను దగిన సంబంధము దొరకదయ్యెను. సంబంధములకేమి కావలసినన్ని యున్నవి. నేను బెట్టుకొన్న దీక్ష నిలుచు నట్లు కనిపించలేదు. ఎక్కడఁజూచినను బెండ్లికొడుకునకుఁ గట్టు మెంత యిచ్చెదరని యడుగువారే. ఆహా! కాలమహిమ. కట్నము లేకుండఁ బెండ్లి చేసితీరవలయునను నాదీక్ష సాగునా? బహిరంగస్థలములలో గొంతుకఁ జించుకొనుచు నుపన్యాసము లిచ్చునప్పుడు పంతులుగారి యభిప్రాయము చాల మంచిదని యందఱును దలలు ద్రిప్పువారే

కాని- తుదకుఁ గార్యమునచ్చినప్పు డీమాట లన్నియు మఱచిపోయి
స్వబుద్ధినో, భార్యల బలవంతముననో, కట్టుములవిషయము నెత్తక
మానరు. అబ్బబ్బ! ప్రాణము విసిగిపోవుచున్నది. పిల్లలకు సంబంధ
ములు కుదుర్చుటయన్న సామాన్యము కాదు.

మ. ధన మున్నన్ గడువిద్య సున్నయగు విద్యార్థీలు రెండుడినన్
జనురూపం బదియుం బొసంగినను జ్ఞానం బుల్తదా జ్ఞానమున్
ధనమున్ విద్యయు రూపమున్ గలుగుభార్యం గూర్చి, సత్పుత్రి నె
మ్మన మానందముబొందఁ జేయుట నసామాన్యంబె సంసారికిఁ.
చాలాప్రాదెక్కినది. తిరిగి తిరిగి కాళ్లు నొప్పులెత్తినవి. (నిష్క్రమ.)

[సుశీల, చారుమతి, దుర్గాంబ ప్రవేశించుచున్నారు]

సుశీ—అమ్మా! పడకొండుగంట లయినది. నాన్నగా రింకను రాలేదు.
ఎండకాలము. ఎక్కడఁ దిరుగుచున్నారో- ఏమిటో!

దుర్గాం—అమ్మాయీ! మీ నాన్నగారు పడుచున్న యవస్థ యింతంతని
చెప్పు నలవిగాక యున్నది.

తే. గీ. తగిన సత్కులసూతుల ॥ మగల గాఁగ

మీకు నెనరించి ధన్యతఁ ॥ బ్రాకటముగ

గాంచనుండిరి మీ తండ్రి ॥ గారు తల్లి

యట్టిపని నిమిత్తమే యిప్పు ॥ డరిగినారు.

ఈవిషయమై యాయన మిగుల శ్రమపడుచున్నారు.

తే. గీ. పిల్లలకుఁ దగినవరుల ॥ వేడ్కమీఱఁ

గూర్చి ముదమార సద్గతుల్ ॥ గొనఁగ నెంచు

తండ్రు లిక్కాలమందు నల్లుండ్ర కెట్లు

ధన మొసంగుదుమని చింత ॥ మునుఁగుచుండెడి.

చారు—అడపిల్లలను గనుటవలన నొక్కతండ్రికే కాదు, అపస్థ తల్లికిఁ
గూడఁ గలదు. (అటునిటు చూచుచు) ఇంకను రాలేదే నాన్నగారు.

దుర్గాం—నేనును నదియే చూచుచున్నాను. అనుదినము కాఫీతోఁ బాటు ఏదోకొంచెం ఫలాహారముగూడ నుండెడిది. ఈవాళ తొందరగా వెళ్లవలెనని చెప్పటచే యొక్క కాఫీయే కాదీ యిచ్చితిని. ఆ కాసినిసీట్లు త్రాగి వెళ్లి నారు. పాపము! ఆయనది శ్రమకోర్పు శరీరము కాదు. సంబంధములకొఱకు- అబ్బ- మహాతిరుగుచు న్నారు. ఇంతకును గప్తము ఫలియించినచో మనకు సంతోషమే నుశీ—(ఎదుటఁ జూచి) అదుగో- నాన్నగారు వచ్చుచున్నారు.

[మాధవరావు ప్రవేశించును.]

మాధ—అబ్బబ్బ! తిరిగినందువలన నేమియుఁ బ్రయోజనము కనఁబడలేదు.

దుర్గాం—వెళ్ళేటప్పుడు గొడుగైనను వేసికొని వెళ్ళలేదా? అయ్యో! చెప్పలుగూడ లేవే. మఱచిపోయినారా యేమిటి?

మాధ—నాకు మతి యొకటి యున్నదా?

దుర్గాం—అదియేమి?

మాధ—వెట్టిదానా! ఎందుకిని యడుగుచుంటినా?

తే. గీ. కడుపులోని కేసిన మఱి శ కంబుకరణి

పాదమునఁ గ్రుచ్చుకొను ముల్లు శ భంగి, కన్న

బిడ్డల విచారా కార్యముల్ శ వేధగలుగఁ

జేయుచుండంగ స్వస్థత శ చిక్కు ట్లు.

దుర్గాం—మీరు వెళ్ళినచ్చిన కార్యమేమయిన సానుకూల మయినదా?

మాధ—సానుకూలమయిన నీ విచార మేల?

దుర్గాం—సంబంధము లెక్కడను లేవా?

మాధ—లేకేమి! కావలసినన్ని. గవర్నమెంటు ప్రైసింగుకాలేజి, ఆర్ట్సుకాలేజీగూడ దిరగవేసి వచ్చినాను. అందుచేతనే యింత యాలస్య మైనది.

దుర్గాం—సంబంధము లున్నప్పు డీక విచార మేల ?

మాధ—ఉన్నంతిమాత్రమున సరిపోవునా ? పరమపావనమైన గంగా
స్రవంతిచే నలంకరింపఁబడిన యీ యార్యావర్తము-దువ్యంతుఁడు
మొదలగుచక్రవర్తులచేఁ బరిచాలింపఁబడిన యీ యార్యావర్తము-
సత్యధర్మములకు నిలయమైన యీ యార్యావర్తము- అనేక
ఋషులచేఁ బరమపావన మైనదని గానముచేయఁబడిన యీ
యార్యావర్తము- అక్కటా ! కాలమహిమను వరవిక్రయపిశాచ
ముచే నావహింపఁబడినది.

తే. గీ. ఎంతచదివినవాఁడైన శ్రీ నెట్టియున్న

తాధికారి యైన వివాహ శ్రీ మన్నమాటఁ

గదిపినంతనె మీ రెంత శ్రీ కట్టు మిత్తు

రెండ్రు మానాభిమానము శ్రీ లవలఁ ద్రోచి.

ఎంతపెద్దవానికైనను నొక్కటే పుంసు. సగ్గు లేదు. మా అమ్మాయిని మీ అబ్బాయి కీయలమునని యున్నదని పలికినంతనే, తిరుపతి వేంకటేశ్వరస్వామి ముసుపునలె యోతసామ్మ కట్టుముక్రింద దాఖలు చేయును రని సిగ్గువిడిచి యడుగుచున్నారు.

మ. కులగోత్రంబులతోడ నేమిపని మా శ్రీ కున్ గోరుకొన్నట్టి ని

స్త్రులభాగ్యంబు నొసంగిరేని యదె సం శ్రీ శోషంబుఁ జేకూర్పు నా

వల మీపిల్లను మా కుమారునకు భ శ్రీ న్యప్రీతి సంధిల్లఁ బెం

డిలిఁ గావెత్తు మటాచుఁ బల్కుమరు తనస్వీ ! కంటివే చిత్రముకా

కాలవైపరీత్య మిల్లున్నది.

తే. గీ. సంతకున్ దెచ్చు నా పశు శ్రీ సమితి యల్లు

నడిబజారున వేలము శ్రీ నఁ గొను వస్త్ర

పులవిధంబున నల్లుండ్ర శ్రీ విలువ నిచ్చి

తెచ్చుకొనఁగ వలసివచ్చె శ్రీ దెలియ లేదె.

తక్కిన విషయములతోఁ బనిలేదు. మగరూపమున నున్నఁ జాలును. రూప మక్కఱలేదు. జ్ఞాన మక్కఱలేదు. కులశీలము లక్కఱలేదు. కొంచెము చదవకొనుచున్నఁ జాలును. ఆ కొంచెముచదువు నడ్డపెట్టి తేడబ్బు—మీపిల్లను జేసికొందుము— మా కేమిధనమిచ్చెగ వని యడుగుట ప్రారంభించినారు. ఈ వరవిక్రయపిశాచము ప్రతివారిని నావహించినది.

మర్దా—అందఱిని నావహించిన యీ పిశాచమును గూర్చి యిప్పుడు నున్నది విచారించినందువలనఁ బ్రయోజనములేదు. ఎట్లు జరుగవలసియున్నదో యట్లు జరుగక తప్పదు. మీ రక్కడక్కడఁ జూచి వచ్చితిరని చెప్పిరే— అక్కడ నెవ్వరైన మన పిల్లలకుఁ దగినవరులు గనిపించిరా ?

మాధ—కనిపింపకేమి? కావలసినంతమంది. ఎవరిని మాటలాడించి నను డబ్బునంగతి ముందు తెమల్చవలెను. లోవరుసెకండరీ అనఁగా తర్లఘారము ప్యాసు అయినవాని కొకరేటు— ఇదిమాత్రం సామూహ్యముగా నున్నదా ! ఈలాటి వెధవలకు అయిదువందలు కావాలి. మెట్రిక్యులేషనువానికి వెయ్యి. యఫ్ యేవానికి రెండువేలు. బియ్యేవానికి మూడువేలు. ఇవిగాక పిల్లదానితండ్రి ఆస్తినిబట్టి పొలముంటే— అదికూడా అడగడం. ఈసంగతు లటులుంచుము. ఏవిద్యార్థిని కొంచెము కదిపినను చిత్రముగనే మాటలాడసాగిరి.

సీ. మోటారుపైకిలు ३ మదమారఁ గొనిపెట్టు
మా యని యడిగిన ३ మాన్యుఁ డొకఁడు
యిచ్చుకట్నముగాక ३ మెచ్చినబంగారు
గొలుసు నిమ్మంచును ३ గోరె నెంకడు
బెట్టెనయింగ్లీషు ३ రిప్టువాచిని గొని
పెట్టమనుచు విజ్ఞు ३ వీగె నెంకడు

పట్టపరీక్షకు శ పట్టంబునం దగు

ప్రయమెల్ల నిమ్మని శ పలికె నొకడు

గీ. లాపరీక్షను జమవ నిం శ గ్గండు కేగఁ

దలఁచితిని గాన దానికిఁ శ దగినద్రవ్య

మంతయును మీరు భరియింప శ నానటంగు

సిగ్గుచిడనాడి కోరిన శ చెనటి యొకడు.

అందఱును నీతీరున నున్నారు. ఎవరికేమని జవాబు చెప్పఁగలము.

దుర్గా—కాల మారీతినున్నది. దీనికి మన మేమి చేయఁగలము ఏదో

యొకటి నిర్ధారణఁ జేసికొనవలయును. మనము చూడవలసినది

పిల్లవాండ్ర సుగుణంబులు- రూపము- సంపత్తి- ఇట్టివన్నియు వారి

యందుఁ జక్కగ నున్నవా ?

మాధ—ఈకాలపు బిల్లవాండ్ర వేషములు చెప్పనక్కఱలేదు. అడ

పిల్లలఁ గన్న వాఁయొద్దఁ గట్టుముల గ్రహించుటకు మాత్రము వారు

కాలేజిలో చదువుచుందురు. ఏమయిన పెద్దలిచ్చిన యాస్తి

యున్న సరే, చదువుమాత్రము నమ్ముటకు ఏలు లేదు. వారి

వేషములు నీవు బాగుగ పరిశీలించినచో నవ్వునచ్చును.

సీ. బంగాళాకాపింగు శ వైఁ బెడపాపిట

దీసి వీధులయందుఁ శ దిరుగు నొకడు

బారిబోయెడు సతుల్ శ తనుజూడ వలెనంచు

గూనురాగము దీయు శ కూళ యొకడు

చేతిలో సిగరెట్టు శ చెక్కిట కిల్లీని

బెట్టి “షికార్” గొట్టు శ బేల యొకడు

చలువజోడును బెట్టి శ నైకిలుపై నెక్కి

మురియుచుఁ దిరిగెడి శ మూఢుఁ డొకడు

గీ. చదువు శూన్యమయినను హా ర స్తంబునందు
 నీటుగా నెక్క యింగ్లీషు ర బ్యాటు బూని
 పదుగురంగూడి పరువెత్తు ర వాఁ డొకండు
 తరుణి ! యిట్టులున్నారు వి ర ద్యార్థు లిపుడు.

దుర్గా—ఇట్టి వేషముల వానికి జదు వబ్బునా?

మాధ—చదు వబ్బువిషయము తరువాత నాలోచింపవలసినది. పిల్ల
 వాఁడు చదువుకొనుచున్నాడని కట్నములిచ్చి పిల్లల నిచ్చుటకు
 బయలుదేరుదురుకదా. పెండ్లి యైనతరువాత చదువనీ మాననీ.
 మానటమే ముఖ్యములే.

దుర్గా—అట్లయిన మనమిప్పుడు చేయవలసిన పనియేమి? ఏదోయొక
 సంబంధము చూడవలయును గదా ! ఇక మనము వెనుకటివలె
 మానము దాల్చి యుండుటవలన లాభము లేదు. పెద్దమ్మాయికి
 ఈడు వచ్చినది. ఇప్పటికే అందఱూ పెళ్ళి యింకను చేయలేదేమని
 యడుగుచున్నారు. (ఇంచుక యూరకుండి) పోనిండు, మీ రనేక
 దినములనుండి వరవిక్రయము నిషేధించవలసినదని బహిరంగోప
 న్వాసము లిచ్చుచుండిరికదా. ఈవిషయ మేమైనను గొంచెముమా
 ర్గమునకు రాలేదా? మీతోఁ గలిసియుండు సంఘసంస్కర్తలకుఁ
 గుమారులులేరా? అట్టివా రెవ్వరును చదువుకొనుచుండుటలేదా?
 వానికి మన పిల్లల నిచ్చిన బాగుండదా? లేక వారు మనతో
 వియ్యమండుట కంగీకరింపరా?

మాధ—టేసీ! సంఘసంస్కర్త లనేకమంది యున్నారు. ఇన్ని దినముల
 నుండియు నే నిచ్చుచున్న యుపన్యాసములన్నియు వ్యర్థములయి
 పోయినవి. పేరునకుమాత్ర మందఱును సంఘసంస్కర్తలే. సమ
 యమువచ్చినప్పు డొక్కరును ముందంజవేయువారు లేరు. ఇంత
 యేల? రాధపాటి రంగారావుగారు నాతోఁబాటు ఉపన్యాసము

లిచ్చుచుండెడివారు. ఆయనకుమారుని పెండ్లివిషయ మే మైనదో నీవు వింటివోలేదో! కట్నముక్రింద మూడువేల రూపాయలు ముందుగనే వసూలుచేసినారు. ఇదేమిటి యని నలుగురు అడిగితే అబ్బా! ఏమిచెయ్యమన్నారు. మాయింటి యావిడ మహాపట్టుదల మనిషి అని ఆనెడము ఆవిడనెత్తిని రుద్దివేసినారు. సంఘసంస్కర్త లందఱును నిదేవిధమున నున్నారు. ఇక సొకవిషయము. మాధవ రావుగారూ! వరశుల్కమును నెట్లయిన మన మాపవలయునని యెంతయో పట్టుదల వహించియున్న విజమూరి సుబ్బారావుగారేమి చేసినారు. తనకుమారునకు లక్కరాజువారివద్ద—ఆసుట్టి వాడు విశేషముగాఁ జరుపుకొన్నవాడు కాదునుమా! లోవ్ సెకండరీ ప్యాసుచేసినాడు. ఈమాత్రము చదువుకే వేయిరూపాయలు వసూలుచేసినారు. మన వాళ్ళందఱుకరులు చెప్పేవారేకాని, కార్యముపట్ల సిగ్గువిడచి ధనము గుంజించుదురు. అందుచేత కట్నములేకుండఁ బెండ్లి సేయవలయునని యున్న నాయుద్యమమునాగదు. అందులకుఁ బ్రయత్నించినను బ్రయోజనములేదు.

మర్దా—అట్లయిన నింకఁ గాలహరణమే? ఏదోయొక సంబంధము మనము తూగఁగలిగినది నిశ్చయించండి. ప్రస్తుతము పెద్దమ్మాయి పెండ్లియే తలపెట్టుకొందము. కలిసివచ్చినచో రెండును చేయదము. మాధ—నేనును నదియే యాలోచించుచున్నాను. ఇట్టివిషయములు మనంతట మన మాలోచించుటకన్న తెలిసినవారి నెవరినైన మధ్య గానుండుట మంచిది. అందుకని పెఱుగు పేరయ్యగారి సొకసారి భోజనముచేసిన వెంటనే మనయింటికి రమ్మనిచెప్పి వచ్చినారు. వినాహముల విషయములలో ఆయనకు బాగుగఁ దెలియను. ఈయన యొక్కఁడేగాక విస్తరాకుల పేరయ్యగారుకూడ నున్నారు. పేరయ్యగారికిని నాకును మంచిస్నేహము. ఆయనవలన మనకార్యము

సానుకూలమగునని నాకు ధైర్యమున్నది.

చుర్రా—సరే. ఆయన వచ్చినతరువాత సంగతులన్నియు సవిస్తరముగామాటలాడి సంబంధం కుదర్చండి. ఈ నెలలో చేయవచ్చును. (ఇంచుక యూరకుండి) ముందు మీరు స్నానముచేసి భోజనము కానీయండి, వేళమించినది. రండి.

(మాధవ రావుగారితో నిష్క్రమించుచును)

సు?—చెల్లెలా చారుమతీ! నాయనగారును, అమ్మయు మాటలాడిన విధము వింటివా? దీనినిబట్టి నీ వేమి గ్రహించితివి?

చారు—గ్రహించుట కేమున్నది? కట్నమియ్యకున్నచో నాడపిల్లల పెళ్ళి కాదనుమాట నిర్ధారణమగుచున్నది.

సుశీ—చెల్లెలా! అడపిల్లలజన్మము తెల్లదండులకు దుఃఖ భాజనమేకదా!

వే. గీ. ఆడవారై జననమంది శ యలరుకంటె

నడవిలోపల వృక్షంబు శ లగుటమేలు

కాకయుండిన వారిని శ గన్నవారి

నేడిపించుటకుం గాదె శ యిట్టివిధిని.

స్త్రీజన్మ మనేక యనర్థకములకుఁ గారణము.

తే. గీ. ధనమొసంగఁగఁ జాలక శ తిండి గుందు

విడిచియూడఁగఁ జాలక శ బేలయగుచుఁ

దల్లి విలపించు, నత్తింటఁ శ దాస్యవృత్తి

వచ్చుటం జేసి మదిలోన శ వనిత యేడ్చు.

చారు—అక్కా! సృష్టివైచిత్ర్యమునకు మన మేమి సేయుదుము

స్త్రీజన్మమంతయు నిట్లేయుండును. అందుకు మనము చేయఁగలిగిన దేమున్నది.

సుశీ—వెట్టిదానా! చేయఁగలిగిన దేమున్నదని యడుగుచుంటివా?

పేర—నేను వచ్చి యరఘంటయైనది. నేను శాలేజియొద్ద మిమ్ములను కలిసికొని వెళ్ళి యెన్ని కనులు చేసినాననుకొన్నారు. విస్సునెట్టి కోటిలింగంగారింటికి వెళ్ళితే నాలుగు దోసకాయలు కొంచెంతోట కూర యిస్తే అది పుచ్చుకొని వస్తూ వస్తూ బాదంవారింటివద్ద వెనుక యెప్పుడో అద్భిక్తముపెట్టించినప్పుడు యియ్యవలసిన దక్షిణ వసూలుచేసికొని తిన్నగా యింటికివచ్చి దేవతార్చన చేసుకొని భోజనం చేసికొని యిట్లు వచ్చినాను.

మాధ—పాపము నామూలమున భోజనం చేసినతరువాత విశ్రమించ కుండానే వచ్చినారు.

పేర—ఏదైనా వ్యాపారంవస్తే విశ్రమిస్తే యేలా అవుతుంది. అందులో తమయాజ్ఞ నాకు సుగీవాజ్ఞ. భోజనంచేసిన తరువాత పొడుమయినా చేసికోకుండా వచ్చినాను. వస్తూ వస్తూ నరసయ్య కొట్టుదగ్గర కానీపొడుము వేయించుకొన్నాను. (పొడుముపీల్చి) ఛీ! వెధవ తవుడుమోస్తరు, చెన్నపట్టణం పొడుమన్న పేరేగాని నేను స్వయంగాచేసికొంటే కమ్మని కందిపొడివలె నుండాని.

మాధ—అమ్మాయీ ! మీఅమ్మభోజనమయినట్లున్నది. ఒక్కసారి యిక్కడికి రమ్మనమని చెప్పండి.

(సుశీల చారుమతి నిష్క్రమింతురు.)

మాధ—శాస్త్రులుగారికి నామీద దయయే.

పేర—ఎంతమాట చెప్పినారు. తమబోటివారి నాశ్రయించుకొనియే యేమిటో యిట్లు కాలము వెళ్ళితిస్తున్నాను. ఈగ్రామంలో ఎవరిట్లో వివాహములువచ్చినా సాధ్యమైసంతవఱకు నా ఆలోచనలే కుండా చెయ్యరని నేను గట్టిగా చెప్పగలను.

మాధ—సరిసరి. నాకుదెలియదా ! అందుకనే పిల్లల వివాహవిషయము తమతో ముచ్చటించవలెనని రమ్మనమని కోరినారు.

[దుర్గాంబ ప్రవేశించును.]

మాధ—ఓ సే! వీరే నేచెప్పిన శాస్త్రులుగారు. ఈ గ్రామంలోనే కాదు జిల్లా మొత్తంమీద వీరికి తెలియని సంబంధములు లేవు. దుర్గా—ఇంతకును మన అమ్మాయిలకుఁ దగిన సంబంధము లెక్కడ వైన నున్నవా?

పేర—అమ్మా! లేకేమి! ప్రతివ్యాపారము డబ్బుతోవున్నది. అది వుంటే కొండమీదకోతి అయినా దిగివస్తుంది. ఒక సంబంధం కాదు. వేయి సంబంధములున్నవి. సింగ రాజువారు, కందుకూరివారు, ముంజు లూరివారు, నరహరివారు, సోమరాజువారు, కలికొట్లవారు, ములుకొట్లవారు ఒకటేవిట్టి

మాధ—పేరయ్య శాస్త్రులుగారూ! నా విషయం మీకు యింతకు పూర్వము బాగా తెలిసేయండవచ్చును. అయినను కొంచెము చెప్పవలసియున్నది. నేను సంఘ సంస్కరణ పరాయణుడను. ఇప్పటికి అయిదారు సంవత్సరములనుండి వరులకు గట్టుమునొసంగి వివాహములు సేయరాదని ఏకదీక్షగా నుపన్యాసము లిచ్చుచు నట్టివిధముననే నాకుమార్తెలకు వివాహములు సేయవలయునను నభిప్రాయము లో నున్నవాడను. నా సంగతిగూడ మీరు బాగుగ యోచించి మా అమ్మాయిలకుఁ జక్కని సంబంధములు చూడవలయునని నాకోరిక.

పేర—మాధవరావుగారూ! మీయభిప్రాయము మంచిదే. మీయద్యమముగూడ మంచిదే. కాని దానివలన నేమీ ప్రయోజనముండునని నాకుదోచదు. ఒక్కసంగతి అడుగుతాను. మీరుకోడడక జవాబు చెప్పండి. బాబూ! మీ రిన్ని సంవత్సరాలనుంచి ఈవిషయంలో శ్రమపడుతున్నారకదా! ఏమైన తాళించిందా! కట్నం లేకుండా ఒక్క-వివాహమైన జరిగినదా! జరిగినసంగతైనా విన్నారా!

ఎందుకంటే ! ఈ ప్రయత్నములు వట్టి కబురులు చెప్పేవారే కాని క్రియదగ్గి ఆమాత్రం ఊహలు తెలిసిందాలంటి. నేనన్నానని మీరు అగ్రహించవద్దు. మీయద్దేశం లాభంలేదు. ఆ యాశ వదలి వేయండి. అది మనస్సులో పెట్టుకోకండి. కొనసాగని కోరికవలన లాభంలేదు. ఇక నాపక్కే వదలిపెట్టి మామూలుపక్కీకి రండి.

మాధ—పేరయ్య శాస్త్రులుగారూ ! ఈవిషయంలో నేను గట్టిదీక్ష బూనియన్నాను. మీరుగట్టిగా ప్రయత్నించేస్తే నాకోరిక సమ సూరుతుండేమో యని యభిలాష.

పేర—లాభంలేదు. లాభంలేదు. అదివట్టిమాట. మీరు ఈసంగతి వినే యంటారు. పల్లవల్లిలో ముట్టూరి నరసయ్యగారు యిదేవిధంగా కట్టుకట్టి పూర్చున్నారు. ఆయనప్రతిజ్ఞ సాగలేదు సరికదా, వివాహముకాకుండానే పిల్ల పెద్దమనిషి అయి కూర్చున్నది. ఎల్లాగో నానా అవస్థలుండి నలుగురువీరి పే నగు బాట్లని గభుక్కున ఒక చవట వెధవకు- గట్నము దప్పినది కాదు. మొత్తముమీద వాడికిచ్చి కట్ట బెట్టినారు. ఏలాగో కార్యం అయిపోయిందనుకొంటే అది అనుకూల దాంపత్యముకాలేదు. వివాహమైనవెంటనే పిల్ల కొంపవదలి లోకలో ఘనుబంగాళాప్రక్క వేతే కాపురం సాగించింది. ఈసంగతి అల్లావుంచండి. పెండేలవారి అమ్మాయిని యీలావుంచితే పెద్దమనిషి అయి శే అందఱుకలిసి ఆంక్ష అన్నారు. అప్పు డేమిచేస్తారు- ఆవిడంతట ఆవిడే రాజమండ్రి జెళ్ళి- ఏదో బేవారసపు సంబంధం చేసుకొంది. ఈలాటి సంగతులన్నీ తమయొద్ద చెప్పుకూడదు. ఈకాలంలో కట్నంలేకుండా పెళ్ళిచేస్తామన్నమాట కల్ల. కల్ల.

తే. గీ. బేరుల గృహంబునందు జ శ్ర స్త్రీంచి మించి

కమ్మవా రింటిలోపల శ్ర గౌరవముగ

బెరిగి, బ్రాహ్మణులను జేరి १ వివిధకళల

నెఱచుచున్నది వరశుల్క १ నీరజాక్షి.

ఎంత ప్రయత్నం చేసినా యిది మనలను విడిచిపోదు.

మర్గా—(భర్తను జూచి) శాస్త్రులుగారు చెప్పినమాట సత్యము.

ఇక యితరాగోచన పెట్టికొనక మంచిసంబంధం చూడండి. శాస్త్రులుగారూ ! ఈవిషయంగా మీరే శ్రమనహించవలయును. కట్టుబులు చూట కేసులెండు. ఇయ్యవలసి వచ్చినప్పుడు తప్పును అయినా మీరు మాయలగు దమయించి మాస్థితగుతులు గూడ విచారించ కోరుతాను.

మీ—సరిసరి. ఎంతమాట చెప్పినారు. నేను సరైనవాడిని కాను.

నాసాగతి పంతులుగారికి తెలుసును. మీసాన్ని వృధగా ఒక దిబ్బడి పోస్తానా ' ఒక్క సంగతి మాత్రమున్నది. సాబాధమును చూడండి. అనేక మోస్తరులున్నవి దనము, కూడము, విద్య, గుణము; ఈనాటికి ఒక వోట అమరుట చాలా కష్టం. దానిని కనవి మీరు క్షణిగా ఏవి ప్రధానంగా చూడకొని సంబంధం కుదుర్చుచున్నారు. సాధారణంగా లోభిమొదల ధనమెక్కువగా ప్రయోగింపి ముట్టెత్తికొని మృచిసిపలే లాగితిర్ల వెల్తురుని రాత్రిల్లి చదువుకొను నీళ్ళికావిధి మోసేచారి కొంకులను నెక్కువగా సంస్కృతి ఆశ్రయిస్తూ ప్రయోగింది. ఇవన్నీ వున్నచోట గుణముండదు. ఇందులో మీకేది నచ్చుతుంది. అయినప్పటికీ కొన్ని సంబంధాలు మీకు చెప్పుతాను వినండి. మంచిరాజు మంగయ్య గారి అబ్బాయి మెట్టికేషను చగువుమిన్నాను. 17 సంవత్సరములు వయస్సు. వసతి కేమీ లోపం లేకు వెన్నుకూపాలు సునత్య రమునకు పొలుపూద వారికి వస్తాయి.

మర్గా—అన్నదమ్ములు ఎంతమిది.

పేర—మంగయ్యగారికి కుమాభ్యు ఆరుగురు. కుమార్తెలు నలుగురు.
 దుర్గాం—ఆరుగురు కుమార్తే, ఆస్తి కంచుకొంటే చెప్పనక్కరలేదు.
 వద్దుజాబూ.

పేర—మంగిపూడి పేరయ్యగారి సంబంధం. కుర్రవాడు చాలా అంద
 మైనవాడు. రోజూ మీరు చూస్తూనే వుండవచ్చును. బైసికిల్ బండి
 యెక్కి ఈదారినే వెళ్ళుతూ వుంటాడు. ఈసంవత్సరం పరీక్ష
 గూడా ప్యాసు అయినాడు. అయితే పేరయ్యగారు కుర్రవాడిని
 బి. యల్. పరీక్షవరకు చదివిద్దామని వున్నదనిన్నీ- అంతచదువు
 వరకూ భరించదగినవారికి కుమారుని నియ్యదలచి వున్నట్లున్నూ
 విన్నాను.

దుర్గాం—తక్కిన సంగతులు ఏలావున్నా ఆ అబ్బాయికి కొంచెము
 కాలు అవుడు.

పేర—కొంచెం కాలు అవుడన్నమాట వాస్తవమే కాని, ఆ అబ్బా
 యికోసర మెంతమంది కనిపెట్టుకొని వున్నారు. లక్షోపలక్షలు.
 అతని వివాహవిషయంలో వేలంపాటలు గూడ సాగినవి. పోని
 యండి. ఆసంగతి మనకెందుకు తెలిసి. మఱాకటి చూద్దాము.

మాధ—శాస్త్రులుగారూ ! వీరంతా కట్నముల విషయంగా ఆకాశ
 మెక్కి కూర్చున్నవారే !

పేర—వీరిసంగ తే ఇల్లాగ అంటున్నారు. బుద్ధి రాజువారు మొదలయిన
 వారంతా తమ కుమార్తెకు యింతకు తక్కువ కట్నంయిస్తే వప్పు
 కొనమని గేట్లు ధ్వజం చేసికొని, ఎవరు మళ్ళీ ప్రశ్న వేయకుండా
 బోర్డులమీద వ్రాసి వీధివాకిట గట్టినారు.

మాధ—శాస్త్రులుగారూ ! ఈ ఒక్కకట్నములతో సరిపోతుందా.
 అత్తవారిని అల్లుళ్ళు పెట్టే త్రిప్పలు చెప్ప నలవికాదు.

సీ. అనుకొన్న దంతయు శ నవ్వుడిచ్చినగాని

సూత్రంబు గట్టక శ చూచుచుండు

అలకపానుపు నెక్కి శ యదితెమ్ము యిదితెమ్ము

యని దాచబెట్టిన శ యట్లు లడుగు

శోభనం బన్నంత శ నే భయం బొదవఁగా

లంచంబునంతొ ని శ మ్మంచు నడుగు

పిలువకున్నను గాని శ వేడ్కతోఁ బాడుగ

వచ్చినయంతన శ వచ్చి చేరు

గీ. ఎంతచేసినఁ జివటకు శ స్వాంతమందు

దృప్తిబొందకయుండి మ శ తెప్పడైనఁ

బిల్ల సంపుమనుచుఁ గోర శ బిట్టబిగియు

నల్లురఁ దనియింప శ శ క్యంబె వసుధ.

దుర్గాం—ఆవిచారణ అంతా యిప్పుడెదుకు లెండి. పేయ్య శాస్త్ర

లుగారూ ! ఏదోఒక సంబంధం ముచిది నిర్ధారణచెయ్యండి. ఈసం

వత్సరమునకు పెద్దమ్మాయి పెళ్ళిచేస్తాము. తరువాత రెండవదాని

సంగతి చూచుకొందాము. తొందర యిదే.

పేర—బుద్ధిరాజువారి చిన్నవాడు బాగుంటాడా ! అన్నివిషయముల

లోను అతడు మీమచ్చకు ఆగుతాడని తోస్తుంది.

దుర్గాం—మా అమ్మాయికిన్నీ అతనికిన్నీ వయస్సులో అట్టే తేడా

లేదు. అందుకని భయం.

మాధ—నీవేదో ఒకఅడ్డు చెప్పతునే వుంటావు. నీ యభిప్రాయమును

అనుసరించి సంబంధం పెదకడం కప్పమే.

పేర—బాబూ ! మీరిల్లా అనకూడదు. ఆడవాళ్ళుకదా. ఒకపట్టున

వారి కేసంబంధమైనా నచ్చదు. తనకు మంచిఅల్లుడు రావలయునని

ప్రతి ఆడదానికి నుండును. (దుర్గాంబను జూచి) అమ్మా ! ఈసం

బంధములన్నియు నటుంచుడు. చెప్పినకొలదీ చాలా బయలుదేరు
తవి. మీరు వయస్సు, పొట్టి, పొడుగు సంగతి ఎదలివేసెయ్యండి.
నాకంటె మాత్రవిడ అయిదు నెలలు పెద్ద. ఇదిగాక మంచి సంబం
ధములు కలిసివచ్చినప్పుడు డటువంటి అసందర్భము వస్తే జాతకం
ఫిరాయించడం యిప్పుటి జ్యోతిష్కులకు మామూలేకదా ! ఈ
లాటి విషయములు వస్తే నేను వున్నానుగా! కాబట్టి ఒక్క మంచి
సంబంధం చెప్పుచున్నాను వినండి. మాచిరాజు శరభయ్యగారి
కుమారుడిని మీరెప్పుడయినా చూచినారా !

మాధ—శరభయ్యగారి పుత్రుడేనా బైసికిల్ మీదయెక్కి తిరుగు
తుంటాడు.

పేర—శరభయ్యగారి దత్తపుత్రుడు లెండి; స్కూల్ ఛైసల్ వ్యాసు
అయినాడు. చక్కనివాడు; బుద్ధిమంతుడు; నాకునచ్చిన సంబంధం;
ధనమునకా లోపంలేదు; పిల్ల సౌఖ్యపడుతుంది. ఇంట్లో అట్టే
బాదరబందీలేదు; శరభయ్యగారి భార్య సీతమ్మగారు కూడా
చాలా మంచివారు.

దుర్గాం—శరభయ్యగారికి సీతమ్మగారు మూడవసంబంధపు భార్య
కాదూ !

పేర—అదంతా మనకెందుకు లెండి; ఏమంది మాధవరావుగారూ !
ఈ సంబంధం విషయంలో మీ రేమంటారు.

మాధ—ఊరికే అలోచిస్తే లాభంలేదు. ఈసంబంధం కుదర్చండి.

పేర—సరే. కాని శరభయ్యగారు డబ్బువిషయంలో మహానిక్కచ్చి
మనిషి; ఏమీ మొగమోట ముంచడు. కట్నము విషయంలో
ఏమంటారో! రెండువేలు మూడువేలు కట్న మిస్తామని యింటి
చుట్టూ అనేకమంది తిరిగిపోతున్నారు. సంబంధం మాత్రం వజ్రపు

తునక అని గట్టిగా చెప్పగలను. కట్నము విషయమై మీ అభిప్రాయం చెప్పండి.

దుర్గా—శాస్త్రులుగారూ ! మంచిపంబంధ మైనప్పుడు కట్నముకోసము వెనుకకు తీస్తామా ! సమయము వచ్చినప్పుడేకదా ఖచ్చితము. పేర—ఆ ! పరవాలేదు. ఆమాత్రం మాటయిచ్చారంటే చాలు; అన్నట్లు మీ అమ్మాయిలకు తాతగారు ఏదో కొంచెం వ్రాసి యిచ్చినట్లున్నారే.

మాధ—లేకేమి ఇద్దరు మనుమరాండ్రకు చెటిలయిదువందల రూపాయలు సంవత్సరమునకు వచ్చేపాటం వ్రాసియిచ్చినారు. ఇప్పుడు పిల్లలవంటిమీద వెయ్యేసిరూపాయల నగలువున్నవి. వీటితోడనే మేము కన్యాదానము చేస్తాము.

పేర—అయితే పరవాలేదు. శరభయ్యగారిని ఆట్టే వైమెట్టు ఎక్కనియ్యకుండానే చూస్తాను.

మాధ—నా కదియంతా యేమీ తెలియదు. ప్రతివిషయము మీయందున్నది. మీశ్రమ వృధాపోదు. ఈమాట మఱచిపోవద్దు.

పేర—అన్నన్నా ! ఎంతమాటన్నారు. మీహృదయం నాకు తెలియదా.

మాధ—మరల మిమ్ములను నే నెప్పుడు కలిసికోగలను.

పేర—ఎప్పుడోనా ! శేపుడయం పంచాంగంచూచి వర్జములేకుండా, శరభయ్యగారి దగ్గరకు వెళ్ళి ఈసంగతి ముచ్చటించి మీదగ్గరకు వస్తాను. ఏలాగో కార్యం సానుకూలం చేసే బాధ్యత నాది.

మాధ—మంచిది దయయించండి.

(అందఱును నిష్క్రమింతురు.)

ఇతి ప్రథమాంకము.

వ ర వి క్రయ ము.

ద్వితీయాంకము.

రంగము:—కచేరి చావడి.

[ప్రవేశము—శరభయ్యగారు.]

శర—అబ్బా! ఏవిషయంలో గొంచెము అశ్రద్ధగానున్నను ఏమివైము వస్తుందో యని భయమే. తెల్లవారి లేచిన తరువాత, దాసీది గోడకు పిడకలు చరిచేటప్పుడు దగ్గిల వుండి లెక్కపెట్టకపోతే అది యొక్కడ తస్కరస్తుందో అని భయం. పాలు పిడికేటప్పుడు దగ్గిల వుండాలి. ఇట్టి చిల్లరపనులన్నీ చూచుకొనేటప్పటికి యింతసేప యింది. ఇక కచ్చేరి కాగితాల వ్యాపారం చూచుకోవాలి. అన్నిటి కంటే ఈవిషయం ముఖ్యమైనది. నోట్లెమయినా కాలదోషం పట్టి తే కొంపలంటుకొంటాయి. లాకట్టు దస్తావేజులతాలూకు వడ్డీలు యిచ్చేరోజులు చూచుకోవాలి; లెక్కిన విషయములేలా వున్నా డబ్బు విషయంలో మాత్రం అశ్రద్ధవుండకూడదు; దమ్మిడిపోతే ప్రాణం పోయినట్లుంటుంది. 'ధనమూల మిదంజగత్' అన్నారు. అది లేకపోతే మనిషిమారడు; నిర్ధన పురుషుణ్ణిచూస్తే గడ్డిపోచ కంటే నీచముగా చూస్తారు; ప్రతిదానికి ధనము వుండవలెను.

సీ. కులహీనుడైన ని శ ర్థలయశముడగా
 వలెనన్న ధనముండ శ వలయుఁ గాదె
 సర్కారుబిరుదులు శ సంతసంబున నంద
 వలెనన్న ధనముండ శ వలయుఁగాదె
 గారవోద్యోగంబు శ గాఁక్షించి చేయఁగా
 వలెనన్న ధనముండ శ వలయుఁ గాదె
 అప్పిచ్చి పెరవారి శ యా స్తినిలాగఁగా
 వలెనన్న ధనముండ శ వలయుఁగాదె
 గీ. అట్టి ధనముయొక్క విలువ శ నరయలేక
 వ్యర్థముగ నొడల్ తెలియక శ పాడుసేయు
 పారిమోములు జూచినఁ శ బాప మొదవు
 గాన ధనముతోడనె యీజ శ గంబు నిలచు.

సీ. కూటసాక్ష్యము లిచ్చి శ కొంపలు దిగ్గమింగి
 ద్రవ్యంబు నార్జించి శ దనరవలయు
 ఘోరరీ పత్రముల్ శ పొందుగా లిఖియించి
 ద్రవ్యంబు నార్జించి శ దనరవలయు
 చారుల నరికిట్టి శ ద్రవ్యవంతులఁ గూల్చి
 ద్రవ్యంబు నార్జించి శ దనరవలయు
 అడిగిన యప్పిచ్చి శ యాస్తులెల్లను లాగి
 ద్రవ్యంబు నార్జించి శ దనరవలయు

గీ. పరులయొద్దను దెచ్చు ద్ర శ వ్యంబు మాత్ర
 మొతగా యడిగినఁ గాని శ యీయకుండ
 ధనము నెంతయు నార్జించి శ దనరవలయు
 ధనము లేకున్న బ్రతుకు వ్యర్థంబు గాదె.

డబ్బు సంపాదించడమంటే మాటలతో లేదు. దీనికి చాలా తెలివి

పుండవలెను. కొంచెము ధనముతో గుప్పలుగా గూర్చుకొనవలెను. కాస్త డబ్బున్నదంటే పన్ను ఎక్కువపడుతుంది. దానికి దొంగలెక్కలు వ్రాసి యధికార్లకు జూపించి మాయచేయవలయును. కొంపాండు ఇన్టరెస్టుకు అప్పియ్యవలెను. ఇచ్చిన అప్పుకు నాలుగురెట్లు ఎక్కువ అయిన అస్తి తణఖా వ్రాయించుకొనవలయును. పరుల సొమ్ము పాయ సమువలె చూచుకోవలెను. ధనము సంపాదించే నిమిత్తము ఎట్టి నీచ మయిన పనియైనను చేయవచ్చును. తుదకు గన్నములు గూడ వేయించవచ్చును. ఈతీరుగా సంపాదించిన ధనము పోకుండ జాగ్రత్తగా పాడుకొనవలయును. దీనిని గాపాడుకొనుటకు నౌఖర్లను చాకర్లను పెట్టితే జీతం దండగ. అందుకని రామభజన అని వంకబెట్టి రాత్రి 11 ఘంటలకు బ్రారంభించి మూడు ఘంటలయ్యేవఱకు చేత తాళం పుచ్చుకొని రాం రాం అంటూ కూర్చుంటే సరిపోతుంది. ఇరుగుపొరుగువారు రాం భజన చేసుకొంటూ వున్నాడనుకొంటారు. బాగా డబ్బు సంపాదించి మూటకట్టిన వాని హృదయము మిగుల కఠినమైనదిగా నుండవలయును. ఇంట్లో యితర మనుష్యుల కెవరికి మఱియొక విస్తరి వేయకూడదు. ఎవరైనా చుట్టములు చూడడానికి వస్తే భోజనంచేసి వచ్చినారా యని యడుగవలయును. బిచ్చగాండ్రవ్వరైన గుమ్మముముందు నిల్చి కేకలు వేస్తే తిరిగి గుమ్మము ముఖము యెప్పుడూ చూడకుండా నడ్డి విలుగు నట్లు తన్నవలయును. దానములని ధర్మములని యెవరైన జేసినట్లయితే నెమ్మదిగా వారితో ధర్మపన్నములు చెప్పి యిచ్చువానివలె నటించి, కష్టపడి సంపాదించవలెను గాని యాచనవలన లాభములేదని చెప్పి పంపవలయును. ఇట్లు చేసినచో ధన మెందుకు దక్కదు. ఏమైనను ధనము సంపాదించుటకు వడ్డీని మించిన సాధనము లేదు.

తే. గీ. కాయకన్న గదురుచి వం శ కాయతోడిమి

భార్యకన్నను నుంపుడు శ పడఁతి ప్రియము.

దానికంటె మిగుల ముద్దు శ దానికొడుకు
నసలుకన్నను వడ్డియే శ యధిక ప్రేమము.

ఈధనముయొక్క విలువ తెలియక పెద్దపెద్దవారు బైసికిల్సుకని, మోటార్లకని, రిఫ్రెజ్రిమెంటు రూసులకని, త్రిక్యాసిల్సు, సిజర్సు సిగరెట్లకని, వైన్ విస్కీలకని, నానామోస్తరులుగా బాడుచేయుదురు కొందఱు కారవంకోసం స్కూలుపిల్లలకు జీతములిచ్చి, భోజనములు పెట్టి ఎవరైన వెళ్ళి వాడుగు చేసుకొంటామంటే ధర్మమిచ్చి దేవుళ్ళకని దెయ్యములకని పాడుచేస్తారు. ఉన్నకాస్తధనం పోయినతరువాత వీళ్ళ కారవంయేమిటికి? అప్పుడు వీళ్ళమొగాలు ఎవరుచూస్తారు. ధనమును మించినదైవమెవరు? ధనముమూటను ఎవరుగా బెట్టుకొని నిత్యము పూజించుచుండుటయే మోక్షము; అదియేపుణ్యము; సకలపుణ్యక్షేత్రములు చూచినఫలము; గంగా గోదావరీనదులలో స్నానము జేసిన ఫలము వచ్చును.

[నరసయ్య ప్రవేశము.]

నర—ఏమండి పంతులుగారూ! ఇంకా కూర్చున్నారు. సామాను కొట్టు గదితలుపుదీసి వంటసామగ్రి యియ్యరా యేమిటి, ప్రాద్దెక్కి పోనడంలేదా!

శర—ఈవార యెవరూ భోజనమునకు పిలిచినట్లులేదే.

నర—లేదు.

శర—పిలుస్తారేమో అని యింతసేపు కూర్చున్నాను.

నర—ఒకవేళ యెవరైనా పిలిచినా మీరేగాని అమ్మగారు వెళ్ళరుగా!

శర—చెప్పితే అడివింటుందా! పిల్లవాడూ అంతే. ఎవరైనా భోజనానికి పిలిస్తే వెళ్ళితే పరువుతక్కువ అనుకొంటారు.

నర—సరే. వంట సామాను యిప్పించండి.

శర—ఏంకావాలి.

నర—ఏంకావాలంటే అన్నీ కావలసినవే. మీకు తెలియని దేమున్నది.

శర—సరే. చీటి ప్రాసికొని ఆప్రకారం యిస్తాను. ఈపూటకు కావల
సినది విను. బియ్యం పావుతక్కువ శేరు.

నర—పావుతక్కువ శేరు ఏలాసరిపోతాయి ; నలుగురము వున్నాము.
నాల్గు పావుశేర్లన్నా వుండవద్దా. అదిగాక అంటల్లో అన్నము వడ
డంలేదని “అసిరి” గొణుగుతూవుంది.

శర—బాగు బాగు. అసిరికి అంటల్లో అన్నమువేస్తామని యొకంబడిక
యొప్పుడూలేదు. నాల్గు పావుశేర్లు అక్కరలేదు. ఇంటి ఆవిడకు అడీ
ర్తిచేసిందంట. ఆట్టే అన్నము తినదు; కుర్రవాడి తిండినీకు తెలిసిందే;
సరే విను. చింతపండు రెండు తులములు, ఉప్పురెండు తులములు,
మిరపకాయలు 18, పెసరపప్పు చటాకు, ఎంటకట్టెలు 4, రెండు
తులములు నెయ్యి- అన్నట్టు మఱిచిపోయినాను రాత్రి కాలగామిగి
లిన కట్టెలు ఏమీ లేవు !

నర—లేవు.

శర—కొంచెం బాగ్రత్తగా వాడు. సరుగుడు కర్ర చాలా ప్రియంగా
వుంది. ఇకనుంచి మడకట్టె తెప్పిస్తావులే. పప్పు బాగులపొయ్యి
మీద వేసెయ్యి. దొడ్లోవున్న చెట్లక్రింద ఏమున్నా కొంచెం ఎం
డుపుల్లలు వుంటాయి చూడు, వీటి జతచేయవచ్చును. సంసారం
చెయ్యకమంటే ఏమను కున్నావు.

నర—పుల్లలుగూడ నే నెక్కడ ఏరితేగలను.

శర—నీ సంసారమైతే నీవు ఏమకోవా ?

నర—బాగానేవుంది. ఇంతకూ కూరమాట ఏమిచెప్పతారు.

శర—ఇంకా కూర కూడా కావలెనా ? కొంచెం ఆవకాయ తీస్తే తీరి
పోదూ. పచ్చిపులుసు కాస్త చెయ్యి. మెరపకాయలు కాల్చినలుపు.

పులుసంటే మళ్ళీ ఏవంకాయలకో బజారుపంపాలి. వద నేనువచ్చి సామాను యిస్తాను.

నర—బాబూ ! మీయిల్లో వంట చేయడంకన్న ఎక్కడనైనా నాలుగు సీళ్ళ కావిళ్ళ మీసె బ్రతకడం సౌఖ్యం. మీ తిండి నేను తినలేను బాబూ ! (నిష్క్రమించును.)

శర—(తనలో) వీడికి తల పొగరెక్కింది. ఈముండాకొడుకుకి యీలాటి తిండి సరిపడదట. ఏలాగో పిల్లవాడి పెళ్ళి అయ్యేదాకా కాలక్షేపం చేస్తే తరువాత వీడికి స్వస్తి చెప్పవచ్చును. వంట తప్పేలా కోడల కియ్యవచ్చును.

భైరవమూర్తి—(ప్రవేశించి) నాన్నా ! బజారు వెళ్ళుచున్నాను. కూరల కేసుయినా ఒక రూపాయి యిచ్చెదవా ?

శర—కూరలకు రూపాయా ! కొంప నట్టట కలుపదలచుకొన్నావా యేమిటి ? రూపాయి పెట్టి ఏమి కూరలు తెస్తావు.

భైర—రూపాయి అంటే ఎంత; ఒకవీసెకు బంగాళాదుంపలు, వీసెకు కాకర కాయలు వస్తాయి.

శర—బాగున్నది. ఈలాగయితే నీవు కాపురం బాగాచేస్తావు. బంగాళాదుంపలు వాతం, కాకర కాయలు మంచివి రావడంలేదు. రేపు నేను బజారు వెళ్ళినప్పుడు తెస్తావులే.

భైర—పోనీలే. నేను కలం లేక నానాలవస్థ పడుతున్నాను. శ్వాను ఫ్రంట్ టెక్ కొనుక్కోవాలి వదిరూపాయిలియ్యి.

శర—చాలుచాలు. ప్రస్తుతం నాదగ్గరకలముందిలే. నీరాతకు ఈకాని కలం చాలును. ఫ్రంట్ టెక్ పెన్లు అవన్నీ రేపు అలకపాన్చెక్కి అత్త వారిని అడిగివుచ్చుకొందుగాని, అదిబక్కటేకాదు. అత్తవారిని అడిగేది టైసికిల్ బాడి యింకా నీకుఁ గావలసినవన్నీ.

భైర—నీవు ఎప్పుడేది అడిగినా యిట్లేదాటిస్తున్నావు. (నిష్క్రమించును.)

[తెరలో బాబూ ! శరభయ్యగారూ !]

శర—ఎవరువారు.

[తెరలో] నేను సుబ్బిసెట్టిని.

శర—(తనలో) వీడితల్లి బొడ్డుపొక్క ఇప్పుడొచ్చాడే. ఏవోనాలుగు మాటలుచెప్పి డబ్బియ్యకుండా పంపవలెను. (ప్రకాశముగా) సుబ్బి సెట్టియా ! రా సందేహిస్తావెందుకు.

సుబ్బి—(ప్రవేశించి) గొప్పవారింటిలో ధడ్డలున ప్రవేశింపరాదు అని మాపెద్దలు చెప్పారు.

శర—పాపం నీకు లెఖ పంపడం చాలా ఆలస్యమైనది.

సుబ్బి—అందుకే నే దర్శనం చెయ్యడానికి వచ్చినాను. తమవంటి లక్షా ధికార్లే యీలాచేస్తే మేమేమి వ్యాపారంచేస్తాము. ఈవాళ దయ చేయించాలి తప్పదు.

శర—నేను చాలాతొందరపనిమీద వున్నాను. ఈవాళ కోర్టులో ప్లయంటుచేయవలసిన నోట్లు కొన్నివున్నవి. నేను అబ్బాయిచేత రేపుదయం తప్పక పంపులాను. వెళ్ళు.

సుబ్బి—పెద్దమనుష్యులు అల్లాగంటే ఏం చెప్పను. (నిష్క్రమించును)

శర—అమ్మయ్య వెళ్ళినాడు. (అడుగులు చప్పుడువిని) మళ్ళీ యెవరో వచ్చుచున్నట్లున్నారే. (ఘరికించి) పేరయ్యశాస్త్రులుగారు కాబోలు! [పేరయ్యశాస్త్రీ ప్రవేశించును.]

శర—ఓహో ! పేరయ్యశాస్త్రీగారా ! బహుకాలదర్శనం దయచేయండి. ఏదోపనిమీద వచ్చినాను.

పేర—(తనలో) ఈయనదగ్గిఱ కొంచెం డబ్బు వ్యాపారం కదిపి తరువాత మాటలబంధడిలో మాధవరావుగారి పిల్ల వివాహవిషయం మాట్లాడవలెను. (ప్రకాశముగా) పంతులుగారితో పనిలేకుండా వుంటుందా ! లక్షాధికార్లు.

శర—ఎచటికైనా ఋణము కావలసివచ్చిందా యేమిటి?

పేర—అదేపని.

శర—ఏమాత్రం.

పేర—చెప్పుతానుగా. వీలవుతుందా ?

శర—వీలవడానికేమిగాని, వడ్డీరేటు ఇప్పుడు జాస్తిగావుంది. వ్యాపారస్థులు డబ్బుకు గిజగిజలాడుతున్నారు. అయినా యెవరికి, ఎంత, చెప్పుకుదా.

పేర—చెప్పడానికేమిలేండి. కానాలిపదివేలు.

శర—ఆస్తి.

పేర—ఆస్తి కేమీ పరవాలేదు. బంగారమువంటి పల్లంపొలం యొకరం, రెండుపుట్టుపండి ఇరవై యొకరములు తాకట్టు.

శర—పొలంధరలు కట్టడం కష్టం.

పేర—చాలకపోతే 4 యొకరముల అంటుమామిడితోట గూడ పెట్టుతారు. వడ్డీ ఏలాచేసి యిప్పిస్తారు చెప్పండి.

శర—మామూలే.

పేర—అది సెలవియ్యండి.

శర—రూపాయిన్నర.

పేర—సరే. ఇది కుదరనివ్యాపారం. (లేవబోవును)

శర—(చెయిపట్టుకొని) మఱి యేలాగు కుదురుతుందో చెప్పండి.

పేర—ఇన్నిమాటలు అవసరములేదు. మామామూలు మాకుముట్టే పద్ధతిని అర్థరూపాయి వడ్డీ గిట్టితే యివ్వండి.

శర—అతఃకాలాస్తి సంబంధమయిన కాగితములుచూడవలెను. ఈ కాస్త వడ్డీవ్యాపారంలో మీమామూలుకూడానా?

పేర—మీకిష్టమైతేనే. లేకపోతే మిరియాలవారిదగ్గర యిప్పిస్తాను.

శర—సరేలేండి. కాకితాలు తెప్పించండి.

పేర—మంచిది. (లేచి) అన్నట్టు మఱచినాను. మర డైరవమూర్తికి
యింకా వివాహం చెయ్యలేదేమి?

శర—నేనూ అదేప్రయత్నంమీదవున్నాను. సంబంధములు అనేకము
లువచ్చి తిరిగిపోతున్నవి. రెండువేలన్నవారు మూడువేలన్నవారు
అనేకమంది.

పేర—ఎవరేమియిస్తామన్నా సంప్రదాయము చూకవద్దా! సంఘా
మాధవరావుపంతులుగారిని మీరెఱుగుదురా?

శర—ఎఱుగకేమి ఆయనవద్ద యిద్దరుకుమార్తె లున్నారట.

పేర—పెద్దపిల్లకు యిప్పుడు పెళ్ళిచేయదలచుకొన్నారు. పిల్ల అంద.
మైనది. చిదిపి దీపంపెట్టవచ్చును. వంగడమా చాలమంచిది.

శర—కట్న మేమాత్ర మియ్యగలరు ?

పేర—వారు కట్నములిచ్చి వివాహముచేయు తలంపులోవారు కారు.
మొదటినుంచి సంఘసంస్కరణ పరాయణులు; వరశుల్కమునిషే
ధించవలయునని యుపన్యాసము లిచ్చువారిలో యొకరు. అందుకని
ఆపేరు చెప్పితే వారు హాస్యకారు. ఏదోమీస్తారుగా పెండ్లికొడు
కునకు సంతోషపూర్వకంగా యిచ్చేది అని యొక వేయి రూప్య
ములు మట్టుకు తీసికొనవచ్చును.

శర—అట్లయితే ఈసంబంధంవల్ల నాకాటే ప్రయోజనం కనబడలేదు
అయినా! పిల్ల లక్షణములు మంచివేనా?

పేర—పిల్లా- పిల్లకాదు. ఉక్కుతునక.

శర—నాకు మఱేమీలేదు. ఇంటిపనులన్నీ చక్కబెట్టుకోవాలి. మా
యింట్లోనూ ఆట్టేమంది లేరు. కాస్త ఉడకేసి పెట్టగల సామర్థ్య
ముండాలి.

పేర—దానికేమీ పరవాలేదు. అది నాపూచి. చక్కగా చదువు
కొన్నది.

శర—చదువెవ్వరికి కావాలి. చట్టుబండల చదువు. దున్నపోతులాగు నడుంవంచి పనిచెయ్యవలెను. అంతా బాగానేవుంది గాని కట్నం మాత్రం కొద్ది.

పేర—మీరా విషయంలో సందేహించకండి. పిల్లదాని వంటిమీద 1000 రూపాయల నగలున్నవి. ఇదిగాక తాతగారు సంవత్సరము నకు 500 రూపాయలు వచ్చే పొలం వ్రాసియిచ్చినారు.

శర—మాధవరావుగారికి వున్న అసలు ఆస్తి యేమాత్ర మేమిటి?

పేర—వారికా! ఏమనిచెప్పను. ఆయన సర్కారుపని చేసి పింఛను తీసుకొన్నాడు. పించేనేమో నెలకు ఏబైరూపాయలు వస్తాయి. ప్రితార్జితమైన పొలం పదియేకరాలువుంది. ఇల్లు, నాలుగిళ్ల భవంతి; చాలా పెద్దది. అద్దెవల్ల నెలకి ఇరవై రూపాయలు వస్తాయి.

శర—ఇకనేమి? అల్లగయితే ఒక సంగతి చెప్తాను వినుండి. అది యుభయతారకమైనది. మీరు వెయ్యి రూపాయల కట్నమే అంటున్నారు గనుక ఏమీ మాట్లాడను. డబ్బువిషయంలో ఆపాలంకుర్రి వాడికిచ్చి, నలుగురితోబాటు యిచ్చినామన్న పేరుకు 1000 రూపాయలు కట్నమున్ను, వెండిచెంబులు, వెండికగళం, పట్టుబట్టలు, బైసికిల్ బండి, బంగారపది నిస్తువాచి, మొదలగునవి మోజుకోసము ఏర్పడినవి గనుక యియ్యమని చెప్పండి.

పేర—శరభయ్యగారూ! మీకు ఎవరూ సంతృప్తి కలుగజేయలేరు. మీతో వ్యాపారం కుదిరేదికాదు. అనవసరంగా కాలయాపనం చెయ్యడంలేవు మఱేమీ లాభంలేదు; వెళ్లుతాను. (వెళ్లబోవును)

శర—(పట్టుకొని) అంత తొందరపడుతారు యెందుకు? వ్యాపారం మాటలాడడానికి వచ్చినవారి కింత తొందర పనికిరాదు. నే చెప్పిన దానిలో ఏమున్నా లేడావుంటే చెప్పండి.

పేర—లేడా ఏముందిలెండి. ఉన్నదంతా మీపిల్లవాడికి కట్టబెట్టి తరు

వాత మాధవరావు పంతులుగారిని ముప్పిచెంబు చేత బుచ్చుకోమట చెప్పుచున్నారు. ఇదేగా! చాలు, చాలు. ఎవరైనా వింటే ఈమాట నవ్విపోతారు.

శర—పోనీ, మీయద్దేశము చెప్పరాదూ !

పేర—నాయద్దేశ మెఱుంగుదు. మొదటనే చెప్పినాను. వెయ్యి రూపాయలని

శర—పేరయ్య శాస్త్రులుగారూ ! అనకూడదు గాని మీతాతగారి సొమ్మంతా ఖర్చుపడేటట్టు మాట్లాడుతారేమండీ. ఇటువంటి విషయములలో నాసంగతి మీకు తెలుసును. కావున ఏదో మీరు కష్టపడి వ్యాపారం నిండుగా ఫయిసలు చేసి, నావల్ల మీరు తృణమో, ఫణమో, స్వీకరించి సంతోషించాలి గాని యీలా శౌందరపడితే యేలాగు.

పేర—(తనలో) ఈయన యద్దేశం తెలిసింది. కట్నము యెక్కువగా యిప్పినే నాకు కమీషను వుంటుందని తెమిల్చాడు. కానీ, యుధయపార్టీలవద్ద గుంజుకొనవచ్చును. (ప్రకాశముగా) శరభయ్య గారూ ! నావిషయం గూడా మీరు దయతో ఆలోచిస్తున్నారు గనుక చెప్పుచున్నాను. కట్న మియ్యనన్న దీక్షలో వారు మాధవరావుగారు అల్లాటాయన్ని వెయ్యి రూపాయలలోకి దింపడమే కష్టము. అయినప్పటికి ఒక చిత్రం చేద్దాము. ఇంకోమాట. రెండు వేల రూపాయల కట్నము వచ్చేటట్టయితే నాకు కమీషన్ యెంత చెప్పండి.

శర—రెండువేలకే కమీషనా ! ఈస్వల్పంలో నీకు గూడా భాగము పంచిపెట్టవలయునా ? అబ్బే ! ఏమంత గొప్ప వ్యాపారము. నచ్చని మాట చెప్పినావు. నాలుగువేల రూపాయలయితే ఏమయినా కొంచెం చూడవచ్చును.

పేర—అదిగో! కొంచెముంటున్నారు. కొంచెమనగా ఎంత?

శర—ఏదో పది రూపాయలు ముట్టచెప్పక పోతాను.

పేర—అదేమీ పనికిరారు. వెయ్యికి వంద ఏర్పాటు. నాలుగు వేల యిళే నాలుగు వందలు.

శర—అమ్మబాబో! యింతకమీషనే. ఇంతడబ్బియ్యడమంటే ఒక్కనారి గుంజెలు పగిలిపోవు! అవతల వారిదగ్గి అ ఏమిపుచ్చకొంటారు

పేర—అక్కడసంగతి మీకు ఎదుకు మీసంగతి తెనుల్పండి.

శర—ఏదో ఒకటి చూదాము. కానియ్యండి.

పేర—అయితే నేను మాధవరావు పంతులుగారిని రేపటిరోజున యిక్కడికి తీసుకొనివస్తాను. మాధవరావుగారిచేత కట్నం ఎక్కువ పెట్టించడానికి విస్తరాకుల వీరయ్యని ఒక పాత్రగా చేద్దాము. వాడితో నేను అన్ని సంగతులు మాట్లాడి మీదగ్గి అకు పంపుతాను. మాధవరావుపంతులుగారు మీదగ్గిరకు వచ్చేటప్పటికీ వాడుం జాలి; చెయ్యవలసినదంతా నేను చెప్పతాను రండి. (నిష్క్రమింతురు.)

రంగము:—శరభయ్యగారి పడకగది.

[ప్రవేశము సీతమ్మ]

సీత—(తనలో) అక్కటా! నాజన్మ మెంత నిరర్థకమైపోయినది. నేని పాడు ఆడజన్మమొందెత్తితి నోకదా! ఛీ! ఇట్టిదాంపత్యము పగతుం నను నలదా.

శే. గీ. ధనమునకు నాసఁ జెంది వృత్త ధనకొసంగి
పెండ్లిగామించు వారికి శ్రద్ధయగుచు
జననమంచుటకంటెను శ్ర వనమునందు
బృద్ధిరుహమాచు బుట్టుట శ్ర మేలుకాదె.

నాకుఁ బ్రాప్తించిన యీసంబంధమున కేమని పగతును.

తే గీ. ధనమే ముఖ్యం బటంచును శ దలంచి పిసిని
 గొట్టు వృద్ధునకును నన్ను శ గూర్చి
 పాపులై తల్లిదండ్రులు శ పడుచునైన
 నాకు నిట్టివంతునుగూర్చి శ నారు కాదె.

నిశ్చయముగా నాతల్లి దండ్రులు న స్త్రీవృద్ధునకుఁ గట్టి నాగొంతుకఁగోసి
 నారు. అక్కటా ! నాకర్మమునకు నేనేమని చింతింతును. ఎట్టి మగనిం
 గట్టుకొని కాపురము సేయవలసివచ్చినది !

సీ. నగనాణెములు గోర శ నవ్వుచు, నున్నవి
 చాలవాయించును శ జాలఁబలుకు
 కట్టుకొంటకుఁ జీర శ కావలెనని కోర
 చీట్టుబుస్సంచును శ జేరి తిట్టు
 సద్గ్రాధిమాల్ గోర శ సతులకు నీ పాడు
 చదు వేలయంచును శ వదరుచుండు
 ఏమైన నోముల శ నే జేతుననిపల్కు
 జాలుపుణ్యంబని శ సణుగుచుండు

గీ. బ్రాహ్మణులపూజ గావింప శ వలయునంచు
 బలుక పితృదినంబా యంచు శ బలుకుచుండు
 గటకటా ! యిట్టిభర్తతో శ గాపురంబు
 జేయవలసినయందుకు శ జింతకడుదు.

సీ. వీధివాకిటనిల్వ శ వెలయాలివనిపల్కు
 జడ పేసికొన్నచో శ జాలగొణుగు
 తాంబూలమును వేయ శ దగదంచునుడువును
 నసిరితోమాట్లాడ శ క సరుకొనును
 ఏదైన వ్రాసెయంగ శ నెవరికుత్తరమను
 దొడ్డిలోఁగికిబోవ శ నడ్డుపడును

వీణెవాయించిన శ వెగటుగాఁ జూచును

బాటపాడిన నది శ పాపమనును

గీ. ఇరుగు పొరుగువారలతోడ శ నింతము చ్చ

టించగ రహస్యమేమున్న శ దంచుపలుకుఁ

గటకటా ! యిట్టిభర్తతోఁ శ గాపురంబు

జేయవలసిన యందుకుఁ శ జింతపడుదు.

ఇంటి కెవరైన వచ్చిన యనుమానము. వంటనరసయ్యతో మాట్లాడుచున్న పొంచివినును. ఎక్కడతైననొంటిగాఁబోవుట తటస్థించినచో ననుమానమంది అమ్మ యొంటిగా బోవుచున్నదని పలికి వెంట దత్తపుత్రుని బంపించును. ఇక నింటివ్యాపారము దలఁచుకొన్న నవ్వును, నేడ్పుఁగూడ వచ్చును. ఏదినమున కాదినము తాను స్వయముగా వంటకు నుప్పు పప్పు సామాను మొదలగునవి యన్నియు నిచ్చును. పిడకలనుననుగట్టెలయినను లెక్కపెట్టినదే యియ్యమకదా. పెరటితో మల్లెపువ్వులు పూయుచున్న వనమాటయేగాని ఎన్నడును మనసార యొకసారియైన బెట్టుకొని యెఱుంగను. అన్నియు బజారునకుఁ బులి యమ్మించును. నేను కాపురమునకు వచ్చినదిమొదలు నుంటిలోని వూరగాయ లేకున్న గోంగూరపచ్చడి యివిలేప్ప కూరమొగ మెన్నడూ యెఱుగనుగదా. (ఇంచుకయురకుండి) వరమేళ్వరుఁడు నాకెప్పుడీ తరువుచుండి విముక్తి కలుగఁజేయునోకదా !

శరభయ్య—(ప్రవేశించి) ఓహో ! నాముద్దులసీతయేనా యిక్కడ యున్నది?

సీత—ముద్దులసీతకాదు. ముక్కలసీత.

శర—ఎప్పుడు నన్నుఁ జూచినా కొఱకొఱలాడుతూనే వుంటావుకదా.

ఇది నాకర్మము కాబోలు !

సీత—అది మీకర్మముకాదు. నాకర్మమే.

శర—ఏమికర్తము?

సీత—మీయట్టివారిని వివాహమాడుటయే. ఇంతకంటె కావలసిన కర్మ మేమున్నది?

శర—నామీద నీకు ఇంత అగ్రహమెందుకో చెప్పు.

సీత—మూడుకాళ్ళ ముసలివారైన మీరు చిన్నదాననైన నన్ను వివాహమాడి నాగొంతుక కాయగోయటయే. ఇంతకంటె గావలసినదేమున్నది. అయినను మిమ్మలను గూడ ననవలసిన పనిలేదు.

తే. గీ. విద్యమొదలైన గుణముల న విడిచిపెట్టి

ధనమె ముఖ్యంబటంచును న దలచి మూడు

కాళ్ళ ముదుసలికి సుతను న గట్టిపెట్టు

తల్లిదండ్రుల కుత్తుకల్ న దఱుగవలయు.

అట్లుచేసినను బాపము సంభవింపదు. కాకున్న నానయస్సెక్కడ! మీనయస్సెక్కడ! మనదాంపత్యము జూచి నలుగురు నవ్వచున్నారు. దాంపత్యసుఖము విషయమటంచుడు. చేసికొన్నందుకు భాగ్యవంతులయినందున కోరిన చీరె, కడుపునిండ తిండి, వలసిన వస్తువులు అయిన నివ్వవలెనా?

శర—నేను నీవిషయమై చేసిన లో లేమున్నది.

సీత—ఇంతకంటె గావలసినదేమున్నది. ఎప్పుడైనా సంతాప పూర్వకముగా నెక్క చీరె తెచ్చి యిచ్చిరా? తుదకు బెరటిలో బూలైన దలలో ముడికికొన నిచ్చిరా? కడుపునిండ గూడయిన నెఱుగెనునా?

శర—పిచ్చిదానా? ఇదియంతయు నీమీద గోళముచేత ననితలంచి తివా? డబ్బు వృధగా ఖర్చుపెట్టుటకీష్టములేక. ఇదియంతయు నెవరి కొరకు?

సీత—ఈదాచుట యంతయు నామిత్తమే. నేను చచ్చినప్పుడు నా పాడిమీద కట్టిపెట్టెదరు కాబోలు! సంపాదించినందుకు అనుభ

వించకుండనా ! ఇట్టి పీసినిగొట్టుతనము మీ కెట్లువచ్చినదో తెలియదు. బహుశః జన్మతో పుట్టినదే యని తలంచెదను.

శర—ఒక్కరహస్యము నీకుఁ జెప్పెదను వినుము. డబ్బు బాగుగ సంపాదించి మూటగట్టువాఁడు ఖర్చుపెట్టుటకు సాహసింపఁడు. అంటుమామిడితోట కష్టపడి ఒకఁడు వేయును. దాని ఫలితమును వేతాకఁడనుభవించును. ధనమున్నవాడు బహుచక్కక నిల్లుకట్టును. అద్దకు గాపురముఁడువాడు మతాకడు. ముండనుంచుకొని పోషించువాఁడొకఁడై యుండగా దానికి మిండగాడై సౌఖ్యమునుభవించువాఁడు వేతాకడైయుండును. అట్లే గణించువాడొకడు గుణించువాడొకడు ప్రపంచమంతయు నిట్లేయున్నది. తెలిసినదా. వెట్టిశ్రీ గమా ! చిరలంటావు సారెలంటావు తిండియంటావు తిప్పలంటావు కావలసినన్ని. అబ్బాయిపెళ్ళి వస్తూవుంది, నీకు కావలసినన్ని చీరలు వియ్యాలవారిస్తారు. అయిదురోజులూ పిండివంటలతో భోజనం హాయిగా చెయ్యవచ్చును. కఱువుతీరుతుంది. మనసామ్మ ఖర్చుపెట్టి చేస్తే యోతచెయ్యగలము. ఒకరికొంపతియ్యవలెను, మన కడుపు నిండవలెను, తృప్తికలుగవలెను.

సీత—మీవి మంచియిద్దేశములే. ఇవి ముందునకు వచ్చుమార్గములే.

అబ్బాయి పెళ్ళి అంటిరే, అబ్బాయి పెళ్ళియా ! మీ పెళ్ళియా !

శర—నీవుండగాఁ బెండ్లి యెట్లు.

సీత—ఏమో డబ్బుకాసించి నాతల్లి దండుల బోటి పాపాత్ములు యెవరైన మరల పెళ్ళిమీద పెళ్ళికి పిల్లను మీకీయ నెంచివారేమో అనుకొన్నాను. ఎవరైనా యిచ్చేవారుంటే మీరుసిద్ధపడుతారులెండి.

శర—చాలు. చాలు. అదికాదే అబ్బాయిపెళ్ళి.

సీత—పరమలోభులగు మీతో వియ్యమందుట కిష్టపడినవారెవరబ్బా !

శర—ఏమే అట్లంటివి. నండురి మాధవరావుగారి పెద్దకుమార్తె

యయిన సుశీలను మన అబ్బాయి కియ్యడానికి చూస్తున్నారు.
ఈవాళ్ళో రేపో వారు మనతో మాటలాడడానికి వస్తారు.

సీత—బాగానేవుంది గాని వారు వస్తే మొగమంతా అసహ్యంగావుం
టుంది డొరమయినా చేయించుకోండి. ఇప్పటికీ నాలుగుమాసము
లయింది.

శర—హైదరాబాదు మంగలులు నాల్గణాలు యిచ్చినగాని చెయ్యరు.
మామూలువాళ్ళని పిలిచి అణా చేతిలో పెట్టితే ఉత్తర దక్షిణము
లకు ఒకటే గీటుగీస్తాడు.

సీత—పోనీ! ఈయన అంతా లేకుండా ఇప్పటివాళ్ళ పంఫిలేగా
“సేష్టి రేజరల” తెచ్చివుంటుంటే మీరేచేసికొనవచ్చుగదా!

శర—దానికి ఒకసారే రూపాయపావులా పెట్టడమంటే కష్టము.

సీత—నునము పోవునప్పు డీసామ్రాజ్యము గట్టుకొనిపోవునుము
కాబోలు?

శర—బ్రహ్మకు సృష్టి నేర్పు తెలియలేదు.

సీత—పోనీ మీరు వెళ్లునప్పు డతనితో వాదించి చెప్పవచ్చునులెండి.
(ఇంచుకయూరకుండి) ఇంతకును డొరముచేయించుకొందురా లేదా?

శర—ఇప్పుడామాట తలపెట్టకు. అబ్బాయి పెళ్ళిప్రయత్నంలో వున్న
ప్పుడు డొరమేమిటి. (నిష్క్రమించును)

సీత—(ప్రక్కంజూచి) సరసయ్యా!

సర—(ప్రవేశించి) అమ్మా! ఏమి?

సీత—నేడేమో యాకలి యిప్పుడే వేయుచున్నది. కొంచెము శ్రమ
యనుకొనక త్వరగా వండెదవా?

సర—ఇప్పుడే మడిగట్టుకొనెదను.

శర—(ప్రవేశించి) ఏమిటది. ఏమిటది. సరసయ్యా! కొంచెంపనివుంది
ఈలారా? నువ్వు ఈగదిలోనికి ఎందుకువచ్చినావు?

సర—అమ్మగారు వంటపెండ్రాళ్ళే చెయ్యమని పిలిస్తే వచ్చినాను.
 సీత—(తనలో) ఈయన యనుచూసమునకు నేనేమని చింతింతును
 (నిష్క్రమించును)

శర—నీ వెప్పుడును పడకగదిలోనికి రాకు రా. (నిష్క్రమింతురు)

రంగము—శరభయ్యగారి కచేరిచావడి.

[శరభయ్యగారు, వీరయ్యగారు, భైరవమూర్తి ప్రవేశము]

శర—వీరయ్యా! నీవు నావిషయంలో ఏమీసం దేహించనక్కఱలేదు.
 కార్యం ఫలించింది అంటే నీకేమిగోటుపూడదు. ఇరవైరూపాయలు పద్దు నీకు పడ్డదనే భావింపవచ్చును.

వీర—తమదయపుంటే నాకు లో ఏమున్నది. ఇటువంటికార్యములు వచ్చినప్పుడే మాబోటివాళ్లకు కాస్తకడుపునిండడం. ఇట్టివిషయము లో అవతల మనిషిని బోల్తాకొట్టించడానికి నన్నుమించినవారు లేరు లెండి. మనంమాత్రం మాధవరావుగారు వచ్చేసరికి ఆయనకు హడలుపుట్టేమాటలు మాట్లాడుతూవుండవలెను.

శర—ఈమాటలు నీవు నాకు నేర్పనవసరములేదు. (ఎదుటజూచి)
 అదిగో అనుకొన్నంతలోనే మాధవరావుగారు పేరయ్యశాస్త్రులు గారితో వస్తున్నారు.

[పేరయ్యశాస్త్రు, మాధవరావుగారు ప్రవేశము]

వీర—ఏమంటారు మీయభిప్రాయ మేమిటి. సింగరాజువారికి మీకూ యిదివఱకే బాంధవ్యమున్నది. డబ్బుకు చూచుకోకండి.
 పదిహేను వందల రూపాయలు నేనుయిప్పించెదను. ఇదిగాక వెండికంచం చెంబువగైరాలు పెట్టించెదను.

మాధ—(పేరయ్యశాస్త్రుని జూచి రహస్యముగా) ఇదేమిటంటి. శరభయ్యగారు మరేదో సంబంధంవిషయం మాటలాడుచున్నట్లున్నది.

పేర—ఈవీరయ్యగార్డుడ చేరినాడు. వీడు కొంపలంటించే ముండా కొడుకు. కానియ్యండి. మరేంపరవాలేదు. (శరభయ్యగారిని సమీపించును)

శర—(తేచి) రండి బావాగారూ! (చేయబట్టుకొని మాధవరావుగారిని కూర్చుండఁ జెట్టును)

మాధ—మీరేదో రహస్యమాటలాడుచున్నట్లున్నారు. మీసంభాషణకు నేనంత రాయము గలిగించితినికాబోలు!

శర—రహస్యసంభాషణ ఏమీలేదు. ఈవెళ్ళికబురులకు జవాబు యియ్యలేకుండా వున్నాను సింగరాజువారు వీరయ్యచేత తమ పిల్లను యిస్తామని కబురుపంపించినారు.

పేర—(వీరయ్యనుజూచి)నీవా బాబూ! కబురు తెచ్చింది. కట్న మేమాత్రమేమిటి.

వీర—పది హేనువందలు అవసరమైతే నాయిష్టప్రకారముకొంతవఱకు ఎక్కువ చెయ్యమని నాకు ఉపదేశిచ్చియున్నారు.

పేర—శరభయ్యగారూ! నేను ముందు తమతో మాధవరావుగారి విషయం మాట్లాడివున్నాను. మీరు మరిల నింకొకసంబంధమును గుఱించి మాటలాడుట మంచిగి కాదు. సింగరాజువారు పది హేనువందలు యిస్తామన్నారు. కావున ఆ మొత్త మే మామాధవరావుగారు యిస్తారు. అంతమాత్ర మియ్యలేనివారు కాదు.

వీర—వా రిస్తానన్న మొత్త మే వీరిస్తారంటే విశేషమేమియున్నది.

పేర—ఓహూ! నీవు ఈలావచ్చినావా! (శరభయ్యగారిని జూచి) శరభయ్యగారూ! మీయభిప్రాయమేమిటి?

శర—నన్నేం చెప్పమంటారు. వీరయ్యచెప్పినమాటలో నిజమున్నది.

పేర—(మాధవరావుగారిచెవిలో నే యో చెప్పి శరభయ్యగారిని జూచి) శరభయ్యగారూ! అట్లుంటే మాకుతులుగారు మఱి రెండువందలు యెక్కువయిస్తారు అనగా పదియేడువందలు.

వీర—అయితే సింగరాజువారిపాట రెండువేలు భర్తీ.

పేర—వీరయ్యా! నీవేషము నాకేమీ బాగాలేదు. అనవసరమైన జోక్యము కలుగఁ జేసికొని వ్యాపారములన్నియు నిట్లే చెడగొట్టుచుందువు.

వీర—బాగున్నది. నేనూ ఇదేవ్యాపారంమీద సింగరాజువాగిపక్షమున వచ్చినాను. వారు పెట్టమన్న గొమ్ము పెట్టెనను.

పేర—(మాధవరావుగారిని జూచి) మాధవరావుగారూ! ఏమైనను సరే. మీతరపున నేనే చూట్లా పతున్నాను. వీరయ్యా! మాపంతులుగారిపాట రెండువేల రెండువందలు.

వీర—మాపాట రెండువేల అయిదువందలు.

పేర—ఆ! ఏనుడీ! కానీ చూతాము. మాపాట మూడువేలు.

వీర—టేసబో! ఇంతమాత్రమున జమస్తామరుకొన్నావా యేమిటి. ఇదిగో మూడువేల అయిదువందలు పెట్టుచున్నాను. ఇక కానీ.

భేర—(తనలో) ఇదియాలేము నాకుఁ జిత్రముగనున్నది నాయన గారుచు వీరయ్యయు నేదో మంతనమాడి యిట్లు చేయుచున్నట్లు తోచుచున్నది.

నే. గీ. గుడ్డలాదిగ వస్తువుల్ శ 'గుజలి' లోన
వేలముఖ బాడువిధమున శ బెడ్లికొడుకు
నకట కట్టుంబు కొఱకీర్పు శ లవనియందు
వేలముఖ బాడుచున్నారు శ కాలమహిమ.

పేర—(శరభయ్యగారినిజూచి) శరభయ్యగారూ! మాపంతులుగారు పెట్టదలచినది పెట్టినారు. ఇక మీయిష్టము. తుదకు గట్టుములు వేలముపాటలోనికి గూడ దిగినవి.

మాధ—శరభయ్యగారూ! ఇక మా కమజ్జ నిచ్చెదరా?

శర—నే నేమిచెప్పుగలను. వ్యాపార విట్లున్నది.

పేర—పంతులుగారూ ! మీ కేమయినా పిచ్చాయేమిటి రండి. (మాధ వరావుగారును పేరయ్య శాస్త్రులును నీవలకు వత్తురు.)

శర—వీరయ్యా ! మహాతమాపాగా పాటపెట్టిందినావు.

వీర—బాబూ! ఈలాటి టక్కుటమార గజకర్ణ గోకర్ణ విద్యలు నాకు జెప్పనక్కరలేదు.

మాధ—(పేరయ్య శాస్త్రుని జూచి) చూచినారా? పేరయ్య శాస్త్రులుగారూ! తా నెకటితలచిన దైవమింకొకటి చేయునన్న సామెత నిజమైనది. వెయ్యిరూపాయలనుకొన్నది ఎంతవఱకు అయినదో చూచినారా ?

పేర—ఈవీరయ్యగాడివలన యింతవఱకువచ్చినది. కానిసామ్రేంతునా ఆసంబాధముమాత్రం వజ్రమువంటిది. ఇటువంటిసంబంధము మనము ఇరవై రెండుజిల్లాలలోను తేజాలము అని ఢంకావేసి చెప్పగలము. మాధ—శరభయ్యగారు మూడువేలకు సింగరాజువారికి ఖాయం చేస్తారేమో అనుకొంటాను.

పేర—నేను అదేచూస్తున్నాను. పోనీ ఒకపనిచేద్దామా! మీకిష్టమైతే మూడువేల అసురువందలవరకూ రానేవచ్చినది కదా ! మనము యిప్పుడు వేలం పాటతో అవసరము లేకుండా ఇక నొక అయిదువందల రూపాయలు యిచ్చెదమనిచెప్పదాము. ఆయనవప్పుకొని మన సంబంధమునకు ఇష్టపడితే మంచిదే ; లేకపోతే పోనియ్యండి. ఏమంటారు ?

మాధ—ఇంతవఱకును వచ్చినప్పుడు వెనుదీయడమేల. అదికూడ చూడవచ్చును రండి. (ఇంచుకనడిచి శరభయ్యగారిని సమీపింతురు.)

పేర—శరభయ్యగారూ ! మాపంతులుగారు ఏకముగా నాలుగువేలు ఇయ్యదలచుకొన్నారు. ఆపైన మీయిష్టము. వేలంపాటతోపనిలేదు.

శర—(వీరయ్యనుజూచి) వీరయ్యా ! విన్నావా? ఏమంటావు ?

పేర—ఏమనేడేమున్నది. ఇక మేము పెట్టదలచుకొనలేదు. మియుష్టం
వచ్చినట్లు చేసికొనవచ్చును.

శర—అట్లయిన మాధవరావుపంతులుగారూ ! సంబంధ మిక్రింద
భాషించు.

పేర—వ్యాపారం కుదిరింది గనుక దీనికి అడ్వాన్సువుండుట మంచిది.
పంతులుగారూ! తమవద్ద ఇరవైయైదు రూపాయలువుంటే శరభయ్య
గారికిచ్చి రశీదుపుచ్చుకోండి. ఇట్లుచేయుట యుభయత్రా మంచిది.

మాధ—ఇవిగో (రూపాయలు శరభయ్యగారి కిచ్చును).

శర—(పుచ్చుకొని) రశీదు వ్రాసియిస్తాను. (రశీదు వ్రాసి చదువు
చున్నాడు).

(బ్రహ్మశ్రీ సందూరి మాధవరావు పంతులుగారికి—మాచిరాజు శరభయ్యవ్రాసి
యిచ్చిన రశీదు. నా కుమారుడగు చి॥ భైరవమూర్తిని మిత్రమాన్తమున చి॥ సో॥ సుశీ
లకు యిచ్చి వివాహము చేయుటకున్నా, అందుకు గాను కట్నము క్రింద మివద్ద
నుంచి నాలుగువేల రూపాయలు పుచ్చుకొనుటకున్నా నేను వప్పుకొని అడ్వాన్సు
క్రింద మివద్దనుంచి రొట్టెపూర్వకముగా యీరోజున రూ 25 పుచ్చుకొన్నాను గనుక
ముట్టిపతి. పదరుకట్నము గాక మీరు పెల్లితమారునకు వెండికంచము, చెంబు, రిప్టు
వాతి, బైసికిల్ బండి, అయిదురోజులు అయిన పట్టుతాబితాలు యిచ్చుటకున్నా
నియ్యంతునకు విశ్వపురాణశకు యధావిధి లాంఛనములు జరుపుటకున్నా, మాతర
పున వచ్చిన బంధువులకు అందరికీ అత్తగింత సమయమున బట్టలు పెట్టుటకున్నా,
ప్రతిపూట మమ్ము భోజనమునకు బ్యాండువగైరా వాద్యములతో పిలచుటకున్నా,
ముప్పొద్దుల ఫలహారములు పెట్టుచుండుటకున్నా, నిర్ణయించుకోవడమైనది.

మాచిరాజు శరభయ్య వ్రాసె

పేర—(తనలో) ముండాకొడుకు బాగా బిగించినాడు. (ప్రకాశముగా)
బాగున్నది బాబూ!

మాధ—బావగారూ! ఇక మేము వెళ్ళి వస్తాము.

శర—చిత్తము.

(తెరపడును).

ఇది ద్వితీయాంకము.

వ ర వి క్ర య ము.

తృ తీ యాం క ము

రంగము:—రాజవీధి.

[ప్రవేశము—మాధవరావు పంతులుగారు]

మాధ—ఆహా! కాల మెంత విపరీతముగా నున్నది. అల్లునకుఁ గట్నమిచ్చుట కున్న పోలము, అమ్మియో తాకట్టుపెట్టియో యియ్యవలసి వచ్చినది కదా! ఆస్తిమీద అప్పుదెచ్చుట గూడ కష్టమే. ఎంత మంది దగ్గిఱకుఁ బోయినను డబ్బు యిప్పుడు లేదన్నవారు కొందఱు. వడ్డీ యెక్కువడిగినవారు కొందఱు. అనుకొన్న వాయిదా లోగా యియ్యకపోతే కాంపౌండువడ్డీ కట్టు కొంటామన్న వారు కొందఱు. ఈవిధముగా నున్నారు. ఇక నే నిప్పుడేమి చేయుచును. కానీ! మా ర్యాడీ పెర్రకుడయిన గణపతిగారును గూడ విచారించెదను. (ఇంచుక నడవగా తెరలేచును).

[గణపతిలాలు కొట్టు- గణపతిలాలు పువ్వువేళించును]

గణ—మాధవరావు పంతులుగారా! రాంరాం. దయచేయండి.

మాధ—(కూర్చుండును).

గణ—పంతులుగారు ఏదోహా మీద వచ్చినారే.

మాధ—ఓనివుండియే వచ్చినాను. కొంచెంసామ్మ కావలసి వచ్చినది గదా—తమకు అభ్యంతర మేమున్నది. ఎంతసామ్మేమిటి. సాధారణంగా మీరు ఒకరిదగ్గరకు వచ్చువారు కాదే.

మాధ—రావలసి వచ్చినది. ఆరువేల రూపాయలు కావలసివచ్చినది. మా పెద్దమ్మాయికి వివాహము చేయదలచినాను. ఈవిషయములో కావలయును.

గదా—మంచిది. పెళ్లికొడుకు యెవరు ?

మాధ—చూచిరాజు శరభయ్యగారి అబ్బాయికి.

గదా—శరభయ్యగారా ! అబ్బా ! ఆయన “బడా” మహారాజ్. బాగా డబ్బు వున్నవారే. ఆయన చాలా వడ్డీవ్యాపారం చేస్తూవుంటారు. ఇతరుల దగ్గర వుప్పుకొనుటకన్న వారిదగ్గరనే వుప్పుకొంటే మంచిది కదా !

మాధ—చాలు. చాలు. ఆయనతో విమ్యమందభోతూ—ఆయన దగ్గర అప్పా ! ఇంతకంటే నగుబాటేమయిన గలదా ! ఇంతకును మీరేమందురు ?

గదా—అస్తి తణా యేమిటి ?

మాధ—ఓది యకరముల పల్లంపాలం.

గదా—ఆసంబంధమైన కాగితములు చూడవలెను. ఇదిగాక వడ్డీ విషయంలో నూటికి 1.8-0 చొ॥ అయితే వ్యాపారము కుదురుతుంది. అనుకొన్న సామ్మ మాకు దీపావళిలోపుగా రావలెను. లేనిచో—వడ్డీకి రెట్టింపువడ్డీ. ఇందుకు మీకు సమ్మతమేనా ?

మాధ—అబ్బా ! ఇది మాకు కుదరని వ్యాపారం. ఎవడో పక్షిరు అయిపోదలచినవాడు చేయవలసిన పని. అట్లయిన నేను బోయి వచ్చెదను.

గదా—మంచిది.

(తెరపడును.)

రంగము:—మాధవరావుగారి యింట్లో గది.

[ప్రవేశము—చారుమతి]

చారు—(పరుగెత్తుచు) అక్కా! త్వరగా రావే. త్వరగా రావే.

సుశీ—(ప్రవేశించి) ఏమే ఆనొందర !

చారు—ఇన్ని పిలుపులకు ఇప్పటికి వచ్చితివా? మించిపోయింది.

సుశీ—మించిపోయిన దేమిటి?

చారు—ఏమిటా! బావని చూడడం.

సుశీ—ఏబావ?

చారు—ఎంతమంది బావలు! నాలుగువేలు రొఖంపోసి తెచ్చే బావను.

సుశీ—సరే బాగున్నది. ఇంకొకసామా! ఇంత తొందర.

చారు—ఇంత ఖరీదు యిచ్చుచున్న బావ యేలాగున నుండునోయని తలంచితిని గాని మన్మథ విగ్రహమేచే ఆతనిని చూచుటకు నీరెండు కన్నులును చాలక పోయినవి ఆహా!

మ. మొగమా! పూర్ణకళాకళాటలను దేశస్థుల విప్రుల గన్నుల నగు పద్మంబుల గుంతల బులను నేర్పనవచ్చు నీలంబులన్ సొగసా బాహులతీరు చూడగను నాశుకాడల తుండంబులే మగువా! బావనుమించువాడు కలదే! ట్నామండలిక రూపునక ఆహాహా! వరాలబావ. నీవు చూడకపోయితివి కదా! మన యింటి ముందునుంచి యిక్కడే వెళ్లి నాడు. నీవు చూడకపోయితివి కదా!

సుశీ—అంత ఖరీదైన బావను చూచినచో, శరభయ్యగారు చాలా అసాధ్యులని కూడా వినియున్నాను. కుమారుని నాకిచ్చుటకు నాలుగువేలు పుచ్చుకొన్నవాడు, అందుచేత చూచినందుకు గూడ ఏమయినా డబ్బు పెచ్చుగ నిమ్మను నేమో?

చారు—మంచిమాట జెప్పితివే. నాలుగువేలు పోతేపోయినవి గాని మూడికొమ్మ వంటి బావ దొరికినాడు.

సుశీ—పోనీ. ఆ బావను నీవైన పెండ్లియాడు. నీకు సంతోషముగ నుండును.

చారు—ఇద్దఱియు నొక్కనినే వినాహమామటా !

సుశీ—ధర్మశాస్త్రములు వొప్పుకొనునులే. నాల్గు వేలు రొఖమిచ్చుచు న్నప్పడు మన మిరువురముచు గలిసి నారియిల్లు గుల్లజేసి నాన్న గారు యిచ్చు డబ్బు రాబట్టుకొందము.

చారు—మంచిమాట జెప్పితివే. (ఇంచుకయశారకుండి) ఉండు. ఉండు. నాన్నగారు వచ్చుచున్నట్లు తోచుచున్నది.

[మాధవరావువంతులుగారు ప్రవేశము]

మాధ—(తనలో) అబ్బా !

చ. తిరిగితి నెల్లచోటులు న ర దేశనిమిద బుణంబుకూర్చి యొక్కరుఁడును న్యాయముక దలచి ర క్రన్నన నీయకు వడ్డితోడనే ధరణిసమస్తముగ గొనఁగఁ ర దద్దయు లోదలపోసియుండి రే కరణిని గార్యసాధనము ర గల్గుచు తోచక యున్నదక్కటా.

(చారుమఱినిజూచి) అమ్మాయీ ! మీలమ్మ యేమిచేయుచున్నది.

చారు—వంట యిప్పుడేయై ఁది. మీకోసమే కనెప్పొకొనియున్నది.

మాధ—మీరు వెళ్ళి మీలమ్మ నిట్లుపంపండి.

చారు-సుశీ—(నిష్క్రమింతురు).

మాధ—ఉమ్ అబ్బా !

దుర్గాం—(ప్రవేశించి) అంత ఆయాసపడుచున్నావేమి ! వెళ్ళిన పని సానుకూలమయినదా ?

మాధ—సులభంగా సానుకూలమగునా ! ఆస్తిపున్నను ఈది నములలో నప్పుదెచ్చుటగూడ కష్టమైనపనియే

దుర్గాం—ఆస్తిమీద యిచ్చుటకు అభ్యంతరమేమి యుండును.

మాధ—తోలుత మన మట్లే యరుకొంచుము. దిగినఁగాని లోతుతెలి

యదా. అప్పుడెచ్చుటకుఁ గూడ కొన్నివిద్యలు నేర్చుకొని యుండవలయును.

సీ. ధనమే ప్రధానమై శ్రీ ఘనకారవములేని

పరమనీచుని మృతిం శ్రీ పాగ వలయు

కుక్కరీతిని నాని శ్రీ కొంపచుట్టును నెమ్మ

దిక్ విసుగుకొనక శ్రీ తిరుగవలయు

మధ్యవర్తులకు నే శ్రీ మైనఁ గమిషను

గృహార్హణ మటాచు శ్రీ నీచువలయు

పావుకార్ వచియించు శ్రీ మరతు లన్నింటికి

నొప్పుచు బ్రతంబు శ్రీ నొసఁగవలయు

గీ. వడ్డి యేరీతిఁ జెప్పిన శ్రీ నడ్డులేక

తెంపుబూని దానికి నమ్మ శ్రీ తింప వలయు

వీని నేర్చియుండినఁగాని శ్రీ వీసమైన

ఋణము గలుగబో దెట్టి పు శ్రీ రుచునకైన.

నే నెప్పుడును నిట్టి లావాదేవీలు పడినవాడనుగాను.

దుర్గాం—అయితే మీ కెవ్వరును నప్పు నియ్యనవ్వారా యేమిటి ?

మాధ—ఇయ్యచుని యెవ్వరును చెప్పరు. అందఱును చడ్డి యెక్కువ యడిగినవారే.

దుర్గాం—పోనియ్యండి. ఏదోమోస్తరుగా ప్రస్తుతము తీసికొనివచ్చిన చోఁ దరువార జూచుకొనవచ్చును గదా.

మాధ—ఇక్కఁ జూచుకొనునదేమున్నది. వాళ్ళు చెప్పినప్రకారము మనము వొప్పుకొంటిమేని నెమ్మదిగా యాస్తియంతయు వారిపరము గావలసినదే. మనము తీర్చిచావగలమా ! అఖలుకంటె వడ్డి అధికమైపోతుంది.

దుర్గాం—అట్లయిన జేభువలసిన పని యేమున్నది ?

మాధ—నాకుఁదోచినది పొల మమ్ముటయే మంచిదని. అంతకంటె నుత్తమమైన కార్యము మఱియొకటి కనఁబడలేదు.

దుర్గాం—అయినను నింతతొందర యిప్పుడేల ? కొంచెము వడ్డికి మఱి యొక్కడనైన దొరుకుతుండేమో ఆలోచించరాదా !

మాధ—తొందరయేమని అడుగుచుంటివా ? శరభయ్యగారు, ఇయ్యఁ దలఁచిన కట్నముసామ్ము- పదిహేనురోజులు వివాహమునకుఁ బూర్వమే సంపవలయునని కబురు వంటినారు.

దుర్గాం—ఇది యొక్కడివితే! వివాహసమయమున ముచ్చటగా నలుగురు చూచుచుండఁగా నియ్యవలసినది గదా.

మాధ—అట్లుగాదట- వారికి సామ్ము ముందుగ నే కావలయునట.

దుర్గాం—బాగా నేవున్నది. ఈవిత యొక్కడను జూడలేదు- ఆహా ! కాలమొట్టున్నది అట్లయిన పొలమమ్మి సామ్ము శరభయ్యగారికి ముందుగా బోయవలసినదేనా ?

మాధ—మాటలాడకుండ-

దుర్గాం—అయ్యో ! ఉన్నపొలము కొంచెము నమ్మకొని పిదిగు మనము చేయవలసిన పనియేమున్నది? జీవయాత్ర సుపుటకు మనకు మార్గ మేమియున్నది ? మన మేమైపోవుదుము.

మాధ—పెట్టిదానా ! నీప్రశ్నకు నేనేమని ప్రత్యుత్తరమియ్యఁగలను.

సీ. తల్లిదండ్రులు లేక నీ తగిన సాయములేక

వారివీరిని జేరు నీ వారులేరె

కూడుగుడ్డలులేక నీ ఘోష పెట్టుచును నూ

రూరఁ జరించెడు నీ వారులేరె

ఉండఁ గొంఁకయులేక నీ పండమంచములేక

వసములందు వసించు నీ వారులేరె

కళ్ళు కాళ్ళును లేక శ కటకటా దురవస్థ

వచ్చెననుచు గుండు శ వారులేరె

గీ. వీరినెల్లర నెవ్వఁడు శ పృథ్విలోన

మనుచుచుండు; మనలనట్టి శ మాన్యుడే కృ

పానుయుండౌమ రక్షించి శ పరగఁగలను

చింతయేటికి దీనికి శ స్వాంతమందు.

తే. గీ. రాఁలోపలఁ గప్పకు శ రక్షకుం డె

వండు; పేదలోఁ బురుగుఁ గా శ పాడునెవఁడు

బృథ్విరుహములనెల్లను శ బెంచునెవఁడు

వాడె మనల రక్షించును శ వజజనేత్రి.

రమ్మ. భోజనమునకు వేళయైనది.

(నిష్క్రమింతురు.)

రంగము:—[పేరయశాస్త్రిగారు ప్రవేశము.]

పేర—[ప్రవేశించి తనలో] ఇదేసమయం. శరభయ్యగారికి కల్పము సామ్మక్రింద యిచ్చటకు మాధవరావు పంతులుగారిదగ్గిల సామ్మ లేకపోవుటచేత తాకట్టుపెట్టట కన్న యేదోతీరునపొలము అమ్మ దలచుకొని తత్ప్రయత్నము చెయ్యమని నాకు చెప్పినారు. పొలం చాలామంచిదనియే వినియున్నాను. నమ్మదిగా ఈసమయంలో ఈపొలం మా మేనల్లుడుకొంటాడనిచెప్పి వాడికి ఫయిసలుచేయించి నమ్మదిగా నాపేర ట్రాన్సుఫర్ చేయించుకొంటాను. వెధవ రొఖముకన్న పొలంపడివుంటే కదిపేవాడులేడు. (ఎదుటఁజూచి) అరుగో, మాధవరావుపంతులుగారు ఇట్లే వచ్చుచున్నారు.

మాధ—[ప్రవేశించి] పేరయ్యశాస్త్రిగారా! రండి. రండి. మీకోసమే యెదురు చూస్తున్నాను.

పేర—నేను వస్తానని చెప్పితినిగా మాట తేజావుంటుందా. కాకపోతే

- యేదో ఒకవ్యాపారం నెత్తినబెట్టుకొని వెళ్ళి నాముగమక అను
కొన్నపైముకు ఒకనిముషము హెచ్చుతగ్గుగా రాకమాచుతానా !
- మాధ — మనకార్య మేమిచేసుకొని వచ్చినారు.
- పేర — అబ్బబ్బా ! చెప్పుశే నమ్మతారో లేదోగాని, కాళ్ళన్నీ నొప్పు
లుపెట్టేటట్లు తిరిగినాను. కుక్కలాగున ఎక్కేగుమ్మము దిగేగుమ్మ
ము. ఏమయితేనేమి ! కార్యమయితే సూతోషముంచును.
- మాధ — ఇంతకును గార్యముకాలేదా !
- పేర — మనమెఱిగివున్న వెధవలందఱూ బెట్టుచేసినవాళ్ళే. పదిసారులు
బ్రతిమాలితే మఱి చెప్పకొమ్మ యెక్కుతారని పూరుకొన్నాను.
- మాధ — ఊరుకొంటే ఏలాగు. శరభయ్యగారు కబురుపంపించినారు.
- పేర — సరి. మీకూ కబురుపంపించారూ ! నేనిప్పుడు వచ్చేటప్పుడు
కనిపించి, త్వరగా వైకం పంపించమని మాధవరావుగారితో చెప్పు
మని నాకును చెప్పినారు. ఆయన మహా అసాధ్యుడు. ఏవేళ
కేబుద్ధిపుడుతుందో. డబ్బుదగ్గిరి నిర్మోహమాటం.
- మాధ — అయితే ఇప్పుడేమి చేయుదము.
- పేర — ఒకసంగతి చేస్తే బాగావుంటుందేమో అని తోస్తున్న మా
మేనల్లుడు-మీరెఱుంగలేమో విన్నవర్లుల రామనాథం- బంపరం
నుంచి యిక్కడకువచ్చినాడు. అతనితో ఈవిషయం మాట్లాడి
నాను. అతడు కొందామని పుద్దేశం కనపటచినాడు. ఏదోమోస్తరు
గా అతనితో ఘనముచేస్తే బాగుంటుంది.
- మాధ — సరే. ఇక ఆలస్యమెందుకు? అందులో మీమేనల్లుడే కనుక-
చెప్పనక్కరలేదు.
- పేర — తమ రాపాలం సంబాధమైన కాగితములు సిద్ధాచేసి వుంచండి.
నేను అతన్ని యిక్కడకే తీసికొనివస్తాను.
- మాధ — మంచిది. త్వరగామూత్రము రండి. (నిష్క్రమింతుడు.)

రంగము:—[గదియందు సుశీల ప్రవేశము.]

సుశీ—అక్కటా! కాలచక్ర మెట్లుతిరుగుచున్నది.

తే. గీ. పడఁతులకుఁ బెండ్లి సేయంగ న వలయునన్న

బెండ్లికొడుకులకు ధన మ న ర్పింప వలసె

ఆ ధనంబునకై యున్న న యాస్తియెల్ల

విక్రయముజేసి యక్కటా న వృథ్వియ్యదు.

ఇంత చదివితినీ నే నిట్టి సంబంధమున కంగీరింప వలసిన దేనా! ధన మిచ్చి తెచ్చుకొన్నవరుని వినాహమాడుట కంగీకరింప వలదని నాకు ధర్మదేవత ప్రబోధించుచున్నది. నే నీవిషయము మనస్సులోఁ దాఁచు కొన్నందువలనఁ బ్రయోజనమేమున్నది? నాతల్లిదండ్రులకుఁ జెప్పి వారి చిత్తములఁదిద్దఁ బ్రయత్నించెదఁగాక. అంతియేగాని, కొని తెచ్చుకొన్న వరుడా విద్యావతి నగు నాకు విభుఁ డగుట !

దుర్గా—(ప్రవేశించి) అమ్మాయీ! సుశీలా! పుడుకొని యుంటివేమి?

ఏమైన బద్ధకముగా నున్నదా?

సుశీ—బద్ధక మేమియులేదు.

దుర్గా—అట్లును జలిదియన్నమునకైన రాకుండా బయటివేమి?

సుశీ—నా కాకలి దప్పు లడఁగిపోయినవి.

దుర్గా—ఎందుచేత?

సుశీ—ఈపెండ్లి దలపెట్టుకొనుటచేత.

దుర్గా—అట్లు పలుకుచుంటివేమి? పెండ్లియన్న పిల్లలందఱును నా తోషింతురు. నీవట్లుగాక విచారముగ నుంటివి. పెండ్లి కుమారుని యందు నీ కిష్టములేదా?

సుశీ—ఈ వినాహమునందే నాబుద్ధి ప్రవేశించుటలేదు. ఇట్టి పెండ్లికి సమ్మతింప వలదని నాయంతరాత్మ బోధించుచున్నది.

తే. గీ. కులము శీలంబు విద్యయు: శ గలితహాస
సంపదయనొప్పు మీయాత్మ శ జాత కిట్లు
విత్తమునుసంగి వరుఁ దెచ్చి శ వెట్టులగుచుఁ
గట్టబెట్టుచురె యఘులు శ గాదె యిద్ది.

ఇట్టి నీచకార్యము నిశ్చయముగాఁ బాప మని నేను చెప్ప సాహసిం
చుచున్నాను. శాపముసంగతి యిటుచుము. జ్ఞానవంతుల మగు మన
మిట్టికార్యముఁ జేసితిమేని జగము పరిహసింపదా?

దుర్గా—నీవు చెప్పఁదలఁచినమాట యిదియేకదా! దీనికంత విచారింప
నవసరములేదు. ఇది మన యిటునే వెలయలేదు.

తే. గీ. ధనముగల్గిన లేకున్న శ దనయ కెట్లా
వరుని గూర్పఁగఁ దమకున్న శ భాగ్యమెల్ల
వదలుచుండి రీశెఱంగున శ బట్టి నేడు
క్రాంత కాదునుమీ మన శ కొంపయంగు.

పిల్లవాడిని మాటలాడు కొనయతనె సొమ్మిచ్చుటకూడ యిప్పు డా
చారమైనది.

సుశీ—అంతటి ఆచారముతో మన కేల? మనము వివేకులము. సర్వ
ము తెలిసినవారము. ఇట్టి యకార్యములు చేయువా రందఱును
జ్ఞానహీనులని నేను గట్టిగఁ జెప్పఁగలను. ఒకరు చేసినారకదాయని
మనముగూడఁ జేయుట మంచిదా? లోకము వారి నెట్లునిందించునో
యట్లే మనలనుగూడ నిందింపరా? అందఱును వరశుల్క మడుగు
చూడిరి. అందుచేత నందఱును నిచ్చుచుండి రని పలుకుచుంటివి.
ఇదెక్కడిమాట!

తే. గీ. శాపమున కొకింతయగున శ భయములేక
యడుగుచుండిరి వరశుల్క శ చుకట వారు

కోరినంతనే యిచ్చుచు న్నారు వీరు
 దానికిని మన మొప్పుకో నదగునె తల్లి.
 దుర్గా—ఒప్పుకోక చేయఁదగినపని యేమియులేదు.
 తే. గీ. తెచ్చుకొన్నట్టి ఋణమును న్ దీర్చుకంటె
 చాలకులు విధియించెను న్ పన్నుకంటె
 పెండ్లికొడుకుల కట్నముల్ న్ పృథ్వియందు
 ముఖ్యమై యొప్పుచున్నది న్ పొలతి కంటె!

ఇది తప్పనిసరి.

సుశీ—అమ్మా! ఇది వెట్టిమాణి. సత్కుల జాతులును, సుఖ శీలు
 రును నగు వారెడఱో కలరు. అందులో నిర్ధను లనేకు లుండును.
 శుల్కరహితముగ వారి కొసగిన బాగుండదా ?

దుర్గా—నీవు చెప్పినమాట నిశ్చయమేగాని, యీ కాలములో మగ
 చూపముననున్న తాతిబొమ్మయైనను సరే. దగ్గి ఆకుఁ బోయి పెండ్లి
 సంగతి యెత్తినయంతనే, తే డబ్బు ఎంత లుచ్చెదవు, మీపిల్లను
 జేసికొనుట కని యడుగుచున్నారు. అమ్మా ఇవి యన్నియు లాభ
 ములేనిమాటలు. ఈ కాలములోఁ గట్నము పుచ్చుకొని పెండ్లి జేసి
 కొనుమని మగవానిని కష్టపడియో లేక ఉన్నయాస్తి అమ్ముకొని
 యో, మగనినిదెచ్చి ఆడపిల్లలకుఁ బెండ్లి సేయుచుని తల్లిదండ్రులకు
 మొగములమీద వ్రాసి. బ్రహ్మ సృష్టించుచున్నాడు. తెలిసినదా ?

సుశీ—సృష్టిచైత్రత్య మంతయు నట్లే యున్నదా! అట్లయిన,

తే. గీ. ఇట్టి పెండ్లానికి భవిలోన న్ నెగడుకన్నఁ
 బెండ్లియేమాని యోగిని న్ నేషముని
 విష్ణుభజనంబు సల్పుచు న్ వెలుగుచుండు
 సద్వ్యసముఁగూర్చుగాదె యో జనని వాకు.

అన్నిటికంటె నాకది బాగుగానున్నది. నేనిట్టి వివాహమునకు సమ్మతంపను.

దుర్గాం—అమ్మా! నీవట్లుపలికెదవుగాని, వివాహముగాకుండ నాడ పిల్ల యింటనున్నచో, నెంతయవనింద. తల్లిదండ్రులు తలలెత్తి మెలగఁగలరా? మీ అమ్మాయికి వివాహమేలకాలేదని యొక రడుగుదురు భర్తయెవ్వరని యొకరును, కాపురమునకు వెళ్ళినదాయని యొకరును నిట్లనేకవిధముల నడుగుదురు. ఇండు కేమి ప్రత్యుత్తర మీయఁగలము (ఎదుటఁజూచి) అరుగో, మీనాన్నగారు వచ్చుచున్నారు.

మాధ—(ప్రవేశించి) ఒసే! ఏమిచేయుచున్నావు?

దుర్గాం—ఏమున్నది చేయుటకు? అమ్మాయి మనస్సంతయు నదియొక మోస్తరుగా నున్నది. ఇంతకూ మీరు వెళ్ళినపని యెవదా?

మాధ—అమ్మదలఁచుకొని, దస్తావేజువాసి రిజిస్ట్రీ ఆఫీసుకు వెళ్ళిన తరువాత, కాకుండా వుంటుందా! (ఇంచుక యూరకుండి) అమ్మాయిమనస్సు బాగులేదని చెప్పినావు. అదేమిటి?

దుర్గాం—అమ్మాయి కీవివాహ మిష్టములేదట. ఇక చేయవలసినపని నాకుఁ దోచకయున్నది.

మాధ—ఎందుచేత, పెండ్లికొడుకు రూపవంతుఁడు కాడనియూ?

దుర్గాం—అదికాదు. శుల్కము గ్రహించువానిని బెడ్లాడని చెప్పుచున్నది. మొదట మీకుఁగల్గిన పట్టుదలయే యిది యిప్పుడు వహించినది.

మాధ—అట్టి యభిప్రాయము నాబిడ్డకుఁగూడఁ గలిగినదా? అందుకు సంతోషమేగాని, మూడీక్ష నెగ్గనందుకు విచారము. అమ్మా! సుశీలా! మీ అమ్మతో శుల్కము గ్రహించువానిని గైకొన ననియూ కలుకుచుంటివి?

సుశీ—నాన్నగారూ! అమ్మతోడనేకాదు, మీతోఁగూడ నిప్పు డామాటయే మరలఁ బలుక సాహసించుచున్నాను. తండ్రి! నాప్రార్థనము

నీవు సంపూర్తిగ వినుము.

తే. గీ. ఆడబిడ్డ నాటగద ద్ర ౩ వ్యంబు నిచ్చి

నాధుని గూర్చగా నెంచి ౩ నారు మీరు

పుత్రుడేయని భావించి ౩ పాలుపువీర

గృహమునఁ దుంచుకొను డయ్య ౩ కీర్తివస్తు.

దీనివలన మీకు శుష్కీర్తిరాదు. ఏలయనినఁ శుల్కము గ్రహించిన వరుని గైకొనుటకు సమ్మతింపక యిట్లు చేసినదని లోకమున కొక పాతముగ నుండును.

మాధ—అమ్మా! ఆడది యెప్పుడును పరులసామ్యేగాని తల్లిదండ్రుల యింట నుడుట ధర్మముగాదు. తగిన వరుని దెచ్చు భారము తల్లిదండ్రులది. ఈవిషయమునఁ దండ్రి యేమాత్ర మజాగరూకుడై యున్నను లోకనిందకుఁ బాల్పడును.

సుశీ—

చ. ధనమె పృథానవస్తువుగఁ ౩ దద్దయునెంచిన పాపిచేత్తితో

ఘనముగ సూత్రరాజమును ౩ గట్టఁ జేయుటకన్న, వేష్కతోఁ

దనకుచుదానె ౩ తమునఁ ౩ ద్రామబిగించుక సాహసమునఁ

దనువుదొఱంగఁజూచు టది ౩ భారణియందు యశంబుఁదెచ్చుగా.

మాధ—ఆహా! ఎంతమాటాడితివి. నీపాటిజ్ఞానము మగవారమైన మాకుఁగూడ లేదుకదా. అమ్మా! ఈ వరశుల్కము నాపుటకు నెంతయో ప్రయత్నించితిని. ఎన్నియో యపవ్యాసము లిచ్చితిని. పత్రికలయందు ఘోషపెట్టితిని. మాపిల్లల కట్టివివాహములు చేయనిది దీక్షనహించితిని. అంతయువ్యర్థమైనది. నామాటలు వినిన వారెవ్వరును గనబడలేదు. తుదకు నాదీక్షకుఁగూడ భంగమైనది. అందఱతోఁబాటు నేనుగూడ వరశుల్క మిచ్చి వివాహము నేయటకు సిద్ధకడితిని. మనప్రయత్నమువలన నీక లాభములేదు.

తే. గీ. లోకమంతయు బిడ్డ! య శ్రద్ధగాడ నేమి
 నేయగలవాడ శుల్కంబు శ చెల్లకున్న
 భర్తరాజోడు పడతికి శ భర్తరాక
 యున్న, యపనిందపైబడు శ నర్హియను.

సుశీ—నాన్నగారూ! ఇన్నిమాటలతోఁ బనియేగున్నది. ఇట్టివివాహమునకు నాచిత్తము సమ్మతించుటలేదు. నేను మీకునిజమైన పుత్రికనైతినేని, నామీఁద మీకు నిష్కళంకమైన యరురాగముండనేని, యీవివాహ ప్రయత్నము మానుడు. కట్నము స్వీకరింపకుండ వరుడు రాకున్నచో, భగవన్నామస్మరణము జేసికొనుచు గృహమునందే యుండును. మీరు వివాహప్రయత్నము మానరేని—
 (ఏడ్చును).

మాధ—అమ్మా! నీవు చిన్నదానవు. ఏమీ జెలియగు.

దుర్గా—బాగా నేవున్నది ఏమవు. ఇదపద. (సుశీలతో నిష్క్రమించును.)

పేరయ్యశాస్త్రి—(ప్రవేశించి) అదేవిటి పెండ్లికూతురు ఏడుస్తూవుండేవిటి.

మాధ—ఏం చెప్పమంటారు. వరులకు శుల్క మిచ్చిచేసిన వివాహమునకు సమ్మతించడట. నాకేమీ తోచకుండా వున్నది. ఈవివాహం కోసం ఎంతో ప్రయత్నంచేసి డబ్బుతెచ్చినాము.

పేర—పంతులుగారూ! మీరు ఈలాటి అనుమానములు పెట్టుకోకండి. అడవాళ్ళని అడిగి ఏవ్యాపారం చేసినా సాగదు. ఒకవేళ చిన్నతనంచేత పిల్ల అల్లాగన్నా కట్నం పంపేశామంటే ఇహ మరి మాటాడదు.

మాధ—అయితే కట్నంరూపాయిలు తీసికొనివెళ్ళి కరభయ్యగారికిస్తారాయేమిటి?

పేర—ఆలస్య మెందులకు, పట్టకొనివెళ్ళి రసీదు తీసుకొనివస్తాను.

మాధ—ఆలాగయితే, ఇవిగో. (రూపాయలిచ్చి లెఖపెట్టుకొనండి)

పేర—ఇవన్నీనోట్లే, శరభయ్యగారితోచిక్కు. రూపాయలు కావాలంటాడు. ఇవన్నీ రూపాయలకింద మార్చడానికి వట్టం క్రింద ఏదు రూపాయలు అవుతుంది. పోయ్యండి బాబూ ! వెధవ అయిదు రూపాయలు పోతేనేమి, మార్చి రూపాయలే పట్టుకొని వెళ్ళి యస్తాను.

మాధ—అల్లాగే కానియ్యండి. అందులో పోయిందేమిటి? ఇవిగో అయిదురూపాయలు. ఇచ్చి మీడిక్షన్జేవెళ్ళి యిచ్చివెయ్యండి. నేను భోజనమునకు లేస్తాను. (నిష్క్రమించును).

పేర—(తనలో, పిల్లమూటవిని ఈయన వెనక్కి తీస్తాడేమో అనుకొన్నాను. వరవాలేదు. ఇదంతా ఆడవాళ్ళకు చదువురావడంచేత. ఆడవాళ్ళకు చదువురావాలని చెప్పేవాళ్ళ షాక్కబద్దలుచెయ్యాలి. నామీనను ఎక్కడపోతుందో అనిభయపడ్డాను. ఇహకరివాలేదు. (నిష్క్రమించును).

రంగము:—గదియందు.

[సుశీల విచారమంతో బ్రవేశించును.]

సుశీ—(తనలో) పేరయ్య శాస్త్రీగారి చేతికిచ్చి శరభయ్యగారికి గట్టు ముపైకము బంపించి రసీద కూడ తెప్పించినారట. ఇంకజేయవలసిన దేమున్నది !

చ. తలపు నెఱుంగజేసి యిది శ ధర్మముగాదు సుడి యటంచు నే
బలువిధముల్ వదించితిని శ పార్థనజేసితిఁ గాళ్ళుకట్టి నా
పలుకులఁ జేర్చలేదు చెవి శ భవ్యగుణాధ్యులు తల్లిదండ్రు లీ
యలమట కేమిసేతు నక శ టా ! కృకఁజూడఁడు దైవమైననూఁ
ఆడజన్మము నిరర్థకమైనది.

తే. గీ. విత్త మర్చింపకుండినఁ శ బెడ్డికాదు

గౌరవం బనుమాటయుఁ శ గానరాదు

భూస్వాతంత్ర్యబుద్ధి యే శ మూలలేను

కాంత జన్మంబు కల్పనా శ త్కౌతలమున.

ఓదైవమా! ఎవ్వరికిని నీ యాఁడుజచ్చ పోసాదింపవలదు. ఇది బహు
అవమానకరమైనది. (ఇంచుకయూరకుండి) ఇప్పుడు నేనేమిసేయుదును!
ఈసంబంధమునకు సమ్మతింపవలసినదేనా! శుల్కము గ్రహించిన
వానిచేత పుస్తక గట్టియగుకొని నలుగురితోఁబాటు యూరకొనవలసిన
దేనా! లేక ఈకార్యమును నిరాకరించి తల్లిదండ్రుల చిత్తములకుఁ
గవ్వములేకుండ లోకమునకు నిట్టి యకార్యము వలదని యేదైనఁ బాఠ
ముబోధింపవలయువా! గట్టిగ నిట్టికార్యము వలదని మూర్ఖపుపట్టు
పట్టి కూర్చుంటి నేని తల్లిదండ్రులను గవ్వపెట్టిరదాననగుచును ఏమి
చేయుటకును దోచకున్నది.

తే. గీ. వలదు పెండిలియన్న మా శ వారిమాట

కిడ్లుజెప్పిన నవిధేయ శ సగురు, సమ్మ

తింత నునిన పాపమువచ్చు శ దెగువఁబూని

ప్రాణి విడచుటే మంచిమా శ ర్గమున తోచు.

శారు—(తొందరగా వార్తాపత్రికతోఁ బ్రవేశించి) అక్కా! పరశు
ల్కదుర్నయ మనేకకొంప లార్పించున్నది. ఎవరో కలకత్తాలో యొక
చిన్నది కడుసౌందర్యవతియట, విద్యావతియట, తండ్రియూమెకు
వివాహముసేయఁ బ్రయత్నింపగాఁ బ్రతిపాదును గట్టుమడిగినవారే
యట, అత, డంతధనము కలిగినవాఁడు కాకపోవుటచేఁ దనకున్న
భూమిని విక్రయించి కట్నముగా నొసంగఁదలంచుచుండ నదిగని
కుమార్తె తనవలనఁగదా తండ్రి కట్టికట్ట మొదపుచ్చున్నదని బలవ
న్మరణము నందెనట.

సుశీ—ఆహా ! ఆమె యెవ్వరో శీలవతియే. వరశుల్కువినాహ మిష్టములేకపోవుట యొకటి; తనమూలమునఁ దల్లిదండ్రులు దరిద్రావస్థలోమునుంగుమరని యొకటి; ఈరెండును నామెతలంచియే ప్రాణము బాసియుండును. ఆ యువతి చేసిన పనిమాత్ర మతిశ్లాఘ్యమైనది. చావున కిన్ని చావులున్నవా !

చారు—ఇట్టివి కన్నులారఁ గాంచుచుండియు మనదేశమువారు వరశుల్కుస్వీకారము కట్టిపెట్టకయుండిరికదా!

సుశీ—ఇట్టివి నాలుగైదు జరిగినగానిమనవారికి శ్రద్ధయుండదు.

చారు—అందఱికిని నట్టిసాహసముండునా?

సుశీ—అట్టిసాహస మున్నప్పుడే ప్రతివిషయమునందున జయము కలుగును.

చారు—ఈమాటలకేమి! ఆడవాళ్లుపుట్టడం, తల్లిదండ్రులపిల్లలై తగలే యించి పెండ్లిచేసికొనుటకే పద భోజనమునకు.

సుశీ—వాన్నగారు రావద్దా !

చారు—వాన్నగారు భోజనము చేసియే వెళ్ళినారు.

సుశీ—చారుచుటి! నా కీపూట మొదుకోగాని యాకలిలేదు. అది యునుగాక పైత్యపాబులముగనున్నది. కడుపులోఁ ద్రిప్పుచున్నది. నీవుపోయి భోజనముచేయుము. నేను పరుండెదను. అన్యాయానికిని నిట్లని చెప్పుము. నన్ను మేల్కొలుపువద్దు.

చారు—సరే (నిష్క్రమించును).

సుశీ—అక్కటా ! మాతండ్రి తనకున్న పాలమును విక్రయించికదా, అల్లునకుఁ గట్నము చెల్లించిరి. ఉన్నయాస్తిలో సగము నాకొరకు వినియోగింపఁబడుచున్నది. తక్కినది నాచెల్లెలు వివాహమున కగును. ఆపైన నాతల్లిదండ్రులు ముష్టిచెంబు పుచ్చుకొని యింటింటికి అన్నమో రానుచుండాయని తిరుగవలసినదే కదా ! ఇదియం

తయ నామూలమున నేకదా ! కలకత్తాయందలి యువతి వరశుల్కు
వివాహమున కిష్టము లేక నేకదా ప్రాణములు పరిత్యజించి యశ
మందినది నేనుగూడ నామెమార్గమునే యనుసరించెదఁగాక !
ఓనుశీలా ! నీవు శీలవతివే యైతివేని వరశుల్కు వివాహమునకు
సమ్మతి పక జీవములదొఱి కీర్తిచుండుము. నీవిట్టికార్యము జేసితి
వేని మానవతివనిపించుకొందువు. అతియేగాని శుల్కుము గైకొను
వానిచేత మంగళసూత్రము గట్టించుకొని దుష్కిర్తిచందలదు.
నీకు దేహము నిత్యముగాదు. బ్రహ్మ సృష్టించి నప్పుడే మృత్యువు
గూడ నీమొగంబున వ్రాసిపెట్టినాడు. అట్టియొక నీవు సంశయం
బుచు బొందఁబనిలేకు. సమస్తమగు సంశయంబులను విడిచి
లోకమునకు బుద్ధివచ్చునట్లు ప్రాణములు బరిత్యజింపుము.
(ఇంచుక యూరకుండి) ఆత్మ హత్యపాప మని పెద్దలు చెప్పుదురే.
నేనిట్టి హేయమగు కార్య మనుష్ఠించితివేని నాజన్మ తిరుగ విము
క్తిని బొందనటువంటి ఘోరనరక కూపమునఁ బడునేమో! దుష్కి
ర్తివచ్చునేమో! కావున నేనిట్టి ఘోరకార్యము జేయుటకు నాహ
సింపవచ్చునా? (ఆశోచించి) ఇట్టిసంశయంబులతోఁ గూర్పున్నచో
నేదియు సాగదు. నేనిప్పుడు చేయఁబోవు పని మానము కాపాడు
కొనుటకుగదా, ధనముస్వీకరించి నన్నుఁగొనువానిచేతిలోఁ బడ
కుండుటకుగదా ! ఎద తెదలు క్షత్రియుఁగనలు వెలమకాంతలు
మానము గాపాడుకొనుటకైతమశరీరములను దృఢప్రాయములుగ
భావించి పవిత్రమున యగ్నిహోత్రున కప్పగించి శాశ్వతకీర్తి
నందిరి. కావున నేనును వారిమార్గము ననుసరించుచున్నప్పుడు
నాకుమాత్రము పాపమేల సంభవించను. అవమానమునుండి
తప్పించుకొనుటకే సుశీల యిట్టికార్యము జేసినదని నాకు గౌరవ
మేవచ్చును. నే నీకార్యము జేసితివేని నాతల్లిదండ్రులు ధననష్టము

నకుఁ బాత్రులుగాకయుండురు. నా కింతకన్న కావలసిన దేమున్నది. నేనొక లేఖనప్రాసె ఈబల్లపై చుంచెదఁగాక. (ఉత్తరమువ్రాసి బల్లపై నుంచి) ఓగృహమా! నిన్ను విడిచిపోవుచున్నాను. ఓతల్లీమా! నీకు ను నాకును ఋణముతీర్చివది. ఓబామ్మలారా! ప్రతిసంవత్సరమును మి మ్మలంకరించు ఆనందము నాకు నేటితోఁ దీటిపోయినది. ఇంక మిమ్ము మాచెల్లెలు జూచుచుండును. (గడియారము గంటలువిని) అదిగో పండ్లండుగంట లయినది. ఇంక నే నాలసింపరాను.

[తెరలేచును—పెరఁప, బావియునుండును]

(నెమ్మదిగాఁ దలుపుతీసికొని పెరటితోని కరిగి) ఈపెరటియందలి పాను లన్నియు నేను నాచెల్లెలకు పెట్టితిను. వీనిని విడిచిపోవుచుంటిని. ఓపామలారా! నాహస్తములచే నీరుబోయబడి వృద్ధిపండిన మీరు నాతల్లిదండ్రులకుఁ గొంతతలేకుండ కూరలనింప. (బావిని సరిపించి తొంగిచూచి) ఓ! గంగాధవానీ! నన్ను రమ్మకమని పిలుచుచుంటివా! ఇదిగో వచ్చుచున్నాను. ఓతల్లీ!

ను నవచూసంబులుమీరి మోసి కని నా శ నాకష్టముల బాదితై శవజన్మోత్కట బాధలక సముచి మో శ క్షుబీవియంచెంచి పె చి విసోదించెను నీకు నేను ఋణముక శ దీర్చుంగలేనై స

దృఢప్రకప్రీతి నెసంగు నాకు ప్రణతుల శ దల్లీ! కృపగొమ్మివే. అమ్మా! నన్ను గంటివి. నాముద్దు మున్నటలఁ జూచితివి. అట్టి నిన్ను విడనాడి పోవుచున్నాను నన్నుగూర్చి నీవు దూఱిపాపము. నేను ధరించు వసనంబులఁ గాంచి చింతఁజేర్పవలదు. సుశీలయును కుమార్తెను నీవు గననే లేదనుకొనుము. తండ్రీ! పుత్రులు లేకపోయినను సుశీల యుఁ జారుమతియు బుత్రులేయని తలంచి సంజోషమందుచుంటివి. నాయనా! నిన్ను విడిచిపోవుచున్నాను. దుర్భరగర్భకోకమున నీవుకృశింప

వలదు. ఓభరణమాతా! మహాహ్వితశిఖరము నధిష్ఠించి నీవు సుఖం
చిన నీపూర్వవైభవపు దినములు స్మరించిన నాకుఁ గంటనీరువచ్చును.
ధర్మసంధులగు దుష్ట్యంతుఁడును, యుధిష్ఠిరుఁడు మొదలగు నృపాలురచే
బరిపాలింపబడినప్పు డెట్టిసౌఖ్యమును బొందితివోకదా? జననీ! నీగర్భ
స్థసంతానమిప్పు డెట్టి క్రూరకార్యములఁ జేయుచుండెనో కంటివా!
ఓరాజ్యపాలకులారా! మీరు నిరంకుశ శాసనలరు. ఎవరేమనుకొన్న
ను మీకావంతయు భయములేదు. పృతివిషయమునఁ బన్నులువిధించు
మీరు వరశుల్కము గ్రహింపఁగూడదను శాసనమెలగావింపరు? దీని
వలన మీకావంతయు నష్టములేజే! ఓసంఘసంస్కర్తలారా! సంఘ
సంస్కర్తలమని పేరుబెట్టకొని యశన్వ్యాసములకు బయలుజేరుదురు
గాని మీరుచెప్పుయుపన్యాసముల ననుసరించి మీరుప్రకర్తింపఁగలరే?
విధవా వివాహములు పనికివచ్చునని వేదికలపైపెక్కి గొంతుఁకగులు
నట్లొకటయేగాని, మీరుంటునుండు వితంతుకన్యైకు వివాహము
లేల కాఁకురా? ఎదఁకీర్త్యుఁకన్యాసములు 'మీరా సంస్కర్తలు
మీరా దేశమునుద్ధరించువారు! దేశమునకు సేవజేయువారు! మీకిది
యంతయు నక్కఱలేదు మీసంఘసంస్కరణమంతయుఁ బ్రబుద్ధుననేలేచి,
స్వయముగా ఔరముచేసికొని, స్నానమైనజేసికొనకుండ కాఫీవఱుట
లనకు 2రుత్తుటయందను, కారాకిల్లీ నవలుటయందను, రైఫెషు
మెంటురూములయందు బ్రాందీతాగుటయందును గనబడుచున్నది. దేశ
దస్థితిని విచారించకయున్నారు. ఇక నైనమేల్కొనుడు. వరశుల్కవివా
హములనడ్డుడు. ఈవరశుల్కవివాహములమున నెందఁడెందఁడుతల్లి
దండ్రులు గోలపెట్టచున్నారు. ఎన్నికటంబులు తమకున్నయాస్తిని
గోలుబోయి తిండిలేక మలములమాడుచున్నారు. ఈవిషయము మీరు
బాగుగాఁజూచితిరా? యువతుల కిట్టి యవమానము గలుగుట మీరు
చూచి యూరకుందురా? స్త్రీని వివాహమాడుటకుఁ బన్నుచెల్లించ

వలయునా ! ఓ మగబిడ్డలగన్న తండ్రులారా ! మీకోసమిగులేను. అబ్బా
 యికి పిల్లనిత్తమని యడుగవచ్చినయంతనే శుల్కమెంత యిచ్చెదరని
 యడుగుదురా ! చచ్చనప్పు డీసామ్రాజ్యము గట్టకొనిపోవుదురా ?
 మీరెప్పుడును మగబిడ్డలనే కనుగొందురా ? ఆడుబిడ్డలు గలిగినప్పు
 డు మీకోయవస్థరాదా ? మీబిడ్డలయవస్థ యొకటియు, ఇతరులబిడ్డల
 యవస్థ యింకొకటియునా ? ఇప్పుడైన సిగ్గుచెచ్చుకొని యీశురబిడ్డని
 మాని దేశమునుద్ధరింపుడు. లేకున్న మీరు ఘోరనరకంబున ఎడగలరు.
 చెల్లెలా' చారుమతీ ! నన్ను మఱచిపొమ్ము. నీవుగూడ వరశుల్కవివా
 హాని పేధమునకై యత్నించి యుశేమగడుము. (ఇందుకయూరకుండి)
 అదుగో ! తలుపుచప్పుడగుచున్నట్లున్నది. నేను తొందరపడవలయును.
 ఒక్కసారి హరినామస్మరణజేసికొని యిందుబ్రవేశించెదగాక ! (నన్ను
 లుమూసి స్మరణనభివ్యంబి ఓకూపస్థజలమా ! నన్ను నీలోనికి జేర్చుకొ
 మ్ము. హా పరమేశ్వరా ! (బావిలో బడును)

ఇది తృతీయాంకము

వ ర వి క్ర య ము.

చ తు ర్థాం క ము

రంగమ :—శరభయ్యగారి వ్యాపారపుగది.

[శరభయ్యగారు ప్రవేశము]

శర—(తనలో) అన్నన్నా ! ఎంతపనిజరిగెను ! ఆ చచ్చేముండ కాస్త పెప్పి అయితరువాల చావకుండా, యిప్పుడేవచ్చినదే. ఆ కాస్త అయిపోయినచో నాకు పంపిన నాలుగు వేలు హాయిగ దక్కియిండు సే.. నాకదివచ్చినదని చింతలేదు గాని, నాలుగు వేలు మరల వారి కెక్కడ నీయవలయునో యనిచింత. (ఇంచుకయూరకుండి) నిన్నటి దినమున నయ్యకివారిచిన్నవాడు ఏదోకొంతఋణము కావలయు నని వచ్చిపోయినాడు. ఈదినమున వచ్చెదననిచెప్పిరాలేదు. వీడికి మైనార్టీ వెళ్ళవచ్చినది తండ్రిచాటువాడు. ఏ నాలుగువందలో చేతి లోబెట్టి నాలుగు వేలకు నోటువ్రాయించుకొంటాను. శబ్బుయెక్క డికిపోదు. కావలసినంత ఆస్తివుంది. వీడి తండ్రి పెద్దవాడైనాడు. ఎప్పుడో కాస్తప్రాణం గుటుక్కుమంటుంది.

నరసయ్య—(ప్రవేశించి) బాబూ ! పర్నాకామువచ్చినది. గడ్డలకి చచ్చిపోతున్నాను. జీతండబ్బలు దయచేయిస్తే బజారుకుపోయి మొద్దుగుడ్డలు రెండు కొనుక్కుంటాను.

శర—గుడ్డలు గుడ్డలు అని యేక కలవరిస్తున్నా వేమిటి. ఈజీతం నాదగ్గరి వుండబట్టి అడిగినావు. ఈకాస్త అయినతరువాత గుడ్డువెల్లబెట్టి చూడవలెను. గుడ్డలకుతొందరేమిలే. ఉన్నవాటితో ఈ వర్షా కాలము వెళ్ళబుచ్చు.

సర—బాగానేవుంది. ఎప్పుడు జీతమడిగినా ఏదో చెప్పతూ కాలక్షేపముచేస్తూ నే యుంటారు.

శర—ఉండు. నామనస్సేమీ బాగులేదు.

సర—అవునటపాపం అమ్మగారు నాతోచెప్పినారు. అబ్బాయిగారి కిస్తానన్నపిల్ల పాపం—

శర—నీ కమ్మగారెండుకు చెప్పింది.

సర—ఏదో మూటలసందర్భమున నే నావిడగదికేసి వెళ్ళినాను.

శర—అదిగో నేననేకపర్యాయములు చెప్పినాను, ఆపడకగదికేసి వెళ్లవద్దని. అందులో అది యొంటరిగావున్నప్పుడసలే వెళ్లవద్దన్నాను.

సర—వెళ్లితే యేమండ్రి ఊరికేలనుమానవడతారు. అమ్మగారిని ఏమయినా చేస్తానాయేమిటి? (నిష్క్రమించును).

శర—ఆరివెధవ! భయంలేకుండా ఎల్లన్నాడో. వయసుగడచినపెదప వివాహమాడు నావంటి నిర్భాగ్యుల కిట్టి యనుమానము లధికముగా నుండును.

తే. గీ. వయసుగడచినతరువాత శ పరిణయంబు

మొదట గౌరవంబును జూచి శ బుద్ధిమాలి

యత్నవారింటనెప్పుడు శ నమరియుంట,

వెట్టితనమునఁ బెరిచిడ్డఁ శ బెంచుకొనుట

భాక్తిఁ గూడఁ పనులంచుఁ శ దలఁతు మదిని.

ఇందులో వివాహముల సంగతి ముఖ్యమైనది. మొదట వివాహమైనది.

కర్మవశాత్తు అదిచస్తే ద్వితీయవివాహము చేసికొంటిని. అదిబోయినది.

మరల మూడవపెండ్లి చేసికొని నానాలవస్థలు పడుచుంటిని. అదిచిన్నది; నేను వృద్ధుడను; పోసి ! ఏదయేలా తగలడితేనేమని మనస్సుకొన నీయదు. పెద్దవలనుచూనములు మోసు. ఏమయినా గట్టిగామూట్లాడితే చెప్పదెబ్బ లధికము, నలుపురువింటె నగుబాటు. ఈనంట్రబావ్వాణుని తీసివేదామనుకొంటాను. తీసివేస్తే విస్తరిలోకి రెండుమెతుకులు వచ్చే మార్గంలేదు.

భైరవమూర్తి—(ప్రవేశించి) నాన్నా! డబ్బురూద నీకు ఏమిరంధివున్న దయ్యో. తుదకు మనవ్యాపారము పత్రికలకు గూడ నక్కించివారు. నలుగురుతో తలయెత్తి తిరగడానికి వీలులేకుండచేసివారు. కట్నమో కట్నమో ఏక కట్నమే. కట్నంతో నన్ను కాట్లోకి పంపదలచుకొన్నావు కాబోలు.

శర—ఏమిటి నీసంఘటన మరచిపోయి పేగులో యెక్కేది ఏమిటి. భైర—ఏమిటా ! ఏమిందా ! ఒకసారి యీపేపరులో యీసంగతి చూడు. నీకే తెలుస్తుంది. (పేపరు చేతికిచ్చుచు)

శర—(చదివి) ఈవాసిసవాడవడో సంతకములేకుండా పురవాసియని యున్నది. నేను పరమబుద్ధుడనని దూషించినాడు. పెళ్ళికిముందే నాలుగువేలు పుచ్చుకొన్నానట పీడవడో డొడ్డిబద్దలుచేస్తాను. అబ్బయీ! నీవు పత్రిక యెడిటర్కువాసి యిద్దవాసిసవాడవడో కనుక్కో. డిఫర్ మేషన్సుట్ తెస్తాను.

భైర—అది కటికకుక్కవైంది. ఆపిల్లదిచస్తూ తల్లిదండ్రులకు వ్రాసిన లేఖ కూడా ప్రకటించినారు. చూచినారా ?

శర—ఆ చూచినాను. నన్ను ఎవరేమిచేస్తారో చూస్తాను.

భైర—అన్నివిషయములలోను మొడికెత్తినవాని నెవరేమిచేయ గలరు. (నిష్క్రమించుచు).

శర—ఏడికిగూడ నేను చులకనగాదోచినాను. (ఎరుటజూచి) అరుగో!

పేరయ్య శాస్త్రి గారు కాబోలు వచ్చుచున్నారు.

పేర—(ప్రవేశించి) బాబూ! ఏమిచేస్తున్నారు?

శర—ఏమున్నది? తలపెట్టిన కార్య మిట్లయినది కదా యని విచారిస్తున్నాను. చచ్చినదానికి ఎవరూ ఏమీచేయలేము. డబ్బునష్టం గలిగిందని విచారము. పెళ్ళిఅయినతరువాత చస్తే నా కీ విచారములేక పోవును. మాధవరావుపంతులుగారు ఏమంటున్నారు?

పేర—ఏమంటారు, నన్ను మీదగ్గరకు వెళ్ళి పైకము శట్టుకొని రమ్మన్నారు.

శర—ఇప్పుడు నాలుగువేలు తిరిగి యియ్యపలసినదేనా?

పేర—కార్యం కానప్పుడు వారిసొమ్ము వారికియ్యవద్దా?

శర—ఏమయిననుసరే. నేను పైకమియ్యను. ఏమిచేస్తారో చూస్తాను.

పేర—అయ్యా! అంకులపైక మింట్లో వేసికొని యియ్యనంటే యూరు కొంటారా! దాని పైలుచేస్తారు.

శర—అధారమేముంది. సాక్ష్యముండవలెను కదా!

పేర—కానలసినంత మీస్వదస్తుతీని యిచ్చిన రకీదులు చాలవా!
సొమ్మునాచేతులతో మీచేతులలో బెట్టిన నేనబద్ధమాడుదానా?

శర—రసీనువ్రాత నాదికాదని కోర్టులో పూఫ్ చేస్తాను. నాసంగతి నువ్వెరుగవు కాబోలు నేననేక రకముల దస్తురి వ్రాస్తాను. పోర్జర్ పత్రముల నేకములు సృష్టించి యనేకమందిమీద డిక్రీలుపొందినాను.

పేర—(తనలో) రూపాయలు చేతికిదిక్కినవికదా యని కృష్ణాపుణ్యము చెయ్యదానికాలోచిస్తున్నాడు. ఇట్లా ఏడెండటిని ట్రైరముచేసినాడో

శర—ఏమిటి ఆలోచిస్తున్నారు. నేను నియ్యోగపాడిని.

పేర—ఏమయినా మీయాలోచన సరియైనదికాదు. ఇది యెవరైనా విన్నారంటే శాకినిపొడిచినట్లు పొడుస్తారు. కోర్టులకి తగాదాలు

పడడం నలుపునోళ్లలో పడడమే గా ! ఆలోచనచేశాముటే చచ్చి
చప్పుడూ కాకుండాయుండాది

శర—ఆ ఆలోచన మీరుచెప్పాడి ఏలా అనైనా నాలుగువేలు
మనకు దక్కవలెను.

పేర—అల్లాగ అన్నారు బాగున్నది, అయితేచూడండి. నా ఆలోచన
మాధవరావుగారి రెండవపిల్లను చేసికొనుట.

శర—అందుల కాయన ఏమగునో!

పేర—నేను తగినప్రయత్నంచేసి సెటిల్ చేస్తానుగా.

శర—అవును. మీరుచెప్పినదారిబాగున్నది. 'శుభస్యశీఘ్రం' అన్నారు.
కానియ్యండి.

పేర—మంచిది, (నిష్క్రమించును).

శర—ఇది బాగానేవున్నది. ఎవరిదైనా డబ్బుపుచ్చుకొంటే మరలనియ్య
డమంటే నాకేమవువస్తుంది. అందుకని ఈగొడవలు. కాని, పేరయ్య
శాస్త్రి ఈవిషయం స్థిరపఱస్తే నేను కృతార్థుడనే.

(తెరపడును)

రంగము:—మాధవరావుగారియిల్లు.

[మాధవరావుగారు, దుర్గాంబ, చారుమతి ప్రవేశము]

మాధ—(దుర్గాంబకుజూచి) నే నొంత చెప్పినను నీవు దుఖాళక మాన
వేమి? నీకేకాని నాకు విచారములేవా మగవాడనగుటచే బైకి
పొంగనీయకుండ నుంటిని.

మ. కలికీ! కన్నులపండువై, లలితమై కల్యాణసంధామమై
లలితానందవిశేషదాయకమునై కలత్తీవిలాసాబునై
బలుచందంబుల సమ్మదానహమునై కభాసిల్లు సత్పుత్రి మం
గళ రూపాబును జూడజాల మింక, దు:ఖ ఖంబంద నీకేటికి.

దుర్గాం—ఎల్లు దు:ఖ మాపుకొందును.

తే. గీ. చేతికందినబిడ్డ, రా త జీవనయన
 పరమయోగ్యురాలు, సుగుణ త భావ, జనుల
 మన్ననం గాంచి మించిన త మాన్యచరిత
 యట్టిబిడ్డకై చింతింప త కెట్టులుండు.

అక్కటా ! వినాహమజేసియెంతయో ఆనందమందదలచితిని. నాకోరిక
 లన్నియు వ్యర్థమైపోయినవి నా కీవినాహము వలదని చెప్పనప్పు డేమో
 యనుకొంటిని గాని, యింత కొంపముంచునని యెఱుంగనైతిని. హా !
 సుశీలా ! ఎంతపని చేసితివే ?

చారు—అమ్మా ! మనమెంత యేడ్చినను అక్కయ్య యింకరాదు.
 మాధ—(ఎదుటజూచి) అరుగో, పేరయ్యశాస్త్రులుగారు వచ్చు
 చున్నారు.

పేర—[ప్రవేశించును.]

దుర్గాం—పేరయ్యశాస్త్రీగారూ !

సీ. ఆటలందైనను త నస్పృతింబు మాట

కొంచెమే నెఱుంగని త గుణధురీణ

కన్నవారలయూజ్ఞ త గడు విధేయతఁబూని

శిరసావహించెను త చొలువమిన్న

పెద్దలం గనుఁ గొన్న త వినయబుఁ జూపుచుఁ

బ్రణతు లప్పించెను త పద్మగంధి

ఈడువారలఁ జూచి త యిదితెమ్ము మదితెమ్ము

మని కోరకుండెను త యులుచరిత

గీ. యుభయకుల పవిత్రయగుచు త నొప్పుననుచు

సంతసమున మేమెంచిన త కాంత యట్టి

యనుఁగు బుత్రికను సుశీల త నవని బాసి

బ్రతికియున్నాను జీవచ్ఛ త వంబనగుచు. (వచ్చును.)

పేర—అమ్మా ! ఎందుకల్లా కళ్ళువాచేట్టట్టు యేడుస్తారు. ఏదీస్తే ఏమి
యినా వస్తుందా ! ప్రపంచకమంతా ఒకనాటకము. భగవంతు
డాకరి నేడిపిస్తాడు, ఒకరిని నవ్విస్తాడు; ఇవంతామాయ, ఈమాయ
కనుగొనడం కష్టం. ఇక మీరు ముఖం దిగమింగాలి. ఉన్న చారు
మతిని జూచుకొనండి.

నూధ—పేరయ్యశాస్త్రిగారూ! మీరు వెళ్ళిన పని యేమయింది?
పేర—పంతులుగారూ! శరభయ్యగారు పేచీలకు పెద్దబాబు. ఒకరికి
ఎక్కువ వడ్డీమీదగాని, తక్కువసొమ్మునిచ్చి ఎక్కువమొత్తము
నకు నోట్లు వ్రాయించుకొనుటయందుగాని యున్నశ్రద్ధ, యితరుల
యొద్ద తాను తెచ్చినసొమ్ము యియ్యడాని కుండను. మీరు పేచీల
మునుష్యులు కా రిగిన్నీ చీటికిమాటికి కోర్టుకు ఎక్క రనిన్నీ ఆయ
నకు తెలిసి పేచీలు పెట్టుచున్నాడు. ఇందుకే ఈసంగతులన్నీ
విచారించి మన చిన్నమ్మాయి నిస్తే ఏతగాదా వుండదు. ఆముసలి
ముండాకొడుకు ఎన్నా భృంటాడు. ఇప్పటి కరవై చాటినవి. ఆ
కాస్త ఘటం జారితే యింటికి మన అమ్మాయియే పెద్ద. కాబట్టి
తమ కంట పెద్దనో చిన్ననో చెప్పినాను. నామాట కొంచెం
వినండి.

నూధ—పేరయ్యశాస్త్రిగారూ! మీ రెంతచెప్పినను నాచిత్తము
సమ్మతించుటలేదు.

మ తనకున్ ద్రవ్యమె ప్రాణమం చెప్పుడు చిరత్తంబును నూహించు దు
ర్జనుఁ డాతండుని నేటికీ దెలిసెఁ జా శ ల్పాలింక నవ్వానితో
డన వియ్యంబును బొందఁజాల నెఱో వేరెడ్క బుత్రికిఁ ద్రవ్యహీ
నుని మర్యాదగలానిఁజేతుఁ బతి; న శ న్యుంజూడఁ బోనింకవై.

సత్సంప్రదాయముగల యే బీదకుటుంబములో వానికైనను బ్రతిమాలి
కొని యచ్చించెదను.

పేర—మీ రట్టిపట్టుదల పట్టవద్దు. నాలుగువేలరూపాయ లంటే సామాన్యముగాదు. మీ రీకార్యము వల్లకాదంటే అనవసరమైన గొడవలు డబ్బుకొరకు పడవలసి వచ్చును.

మాధ—అయ్యో! ఈవిషయములో నేను స్వతంత్రము వహించలేను. చారుమతి యిష్టమే.

దుర్గాం—నిజమే.

పేర—(చారుమతినిజూచి) అమ్మాయీ! సంతులన్నియు వింటివి కదా! నీవును చదువుకొన్నదానవు ఇప్పుడు నాలుగు వేల రూపాయలు శరభయ్యగారిదగ్గఱ చిక్కినవి నిన్ను వారికుమారుడి కియ్యవలెనని యున్నది. నీ విండుకు వాళ్ళకొంటావా? లేక మీ అక్కకొరకు యిచ్చిన నాలుగు వేలు శరభయ్యగారికి గృహ్యార్థమున మంటావా?

మాధ—అమ్మా! సంశయింపక నీ యభిప్రాయము నెఱిగింపుము. నీయిష్ట మెట్లో యట్లు చేసెదము.

చారు—(తనలో) ఇప్పుడు నే నేమిచేయుదును? అక్క మఠమునకు వ్యతిరేకముగా బ్రవర్తింపజాలను. ఈ సాబంధము వల్లకాదని చెప్పితినేని తల్లిదండ్రు లూరకుందురుగాని, రూపాయలకు తగవు వచ్చును. కావున సమ్మతించి తరువాతమార్గమును జూచెదగాక! అలాచించినచో దారి దొరకక యుండునా? (ప్రకాశముగా) మా తల్లిదండ్రులయిష్ట మెట్లో యట్లే.

మాధ—అమ్మా! నీ ఏ వివాహమునకు సమ్మతించువా?

చారు—సమ్మతించును.

పేర—తెలివైనదానిని

మాధ—పేరయ్య శాస్త్రిగారూ! అట్లయిన మీరు వెళ్ళి శరభయ్య గారితో మాట్లాడి స్థిరపఱచండి. వివాహం త్వరలోనే కావాలని చెప్పండి.

పేర—అవశ్యము. (నిష్క్రమించును.)

చారు—(తనలో) అక్కా! వరశుల్క వివాహము సమ్యక్తిలేక నీవు ప్రాణమునాసితవి. నే నెందులకు సమ్యక్తిండుట యిష్టముచేతకాదు. దీనికి దగినచూర్గ మాగోచించి, వరశుల్కము పుచ్చుకొన్నవానికి దగిన ప్రాయశ్చిత్తము జేసెదను

మాధ—అమ్మాయి! రమ్ము. (నిష్క్రమించును.)

రంగము.—శరభయ్యగారి గృహము

[సీతమ్మ ప్రవేశము.]

సీత—(తనలో) ఆహా! ఈతఁ డంతపరమబోధి. కొడుకు వివాహము సమీపించినను పెట్టెలోనుంచి నగలఁ గీసి యుడయ్యెను. కట్టుకొనుటకు విలునగలదీరె నీయ డయ్యెను ఈ సరిపాదించుచున్న ధనమంతయు నితఁ ఁకప్పు డనుభవించును!

శర—(ప్రవేశించి) ఏమే! ఎప్పుడూ ఏదోయొకటి ఆగోచించుచునే యుండును.

సీత—ఏమున్నది. పెళ్ళినుట్ట ను లందఱును నచ్చుచున్నారు నాయాప మెట్లున్నదో చూచితిరా! అనరానుగాని తెలిపిమోసిన ముండవలె నున్నాను ఇది మీ కేమున ధగ్గముగా నున్నదా? ఎన్నిసారు లడిగినను నగ లియ్యకు. చిరలు తియ్యకు.

శర—ఓసి! నీ నగలు బంగారములు చంపి వేయుచుంటివే. నగలు లేకపోతే పెండ్లి ఆగుతుండటం పెట్టెలోవుంటే కదలకుండా వుంటాయి. వంటివి బెట్టుకుంటే అరిగిపోతాయి. గోలపెట్టకు. రేపు యిస్తానులే.

సీత—పెట్టెలో నగలే నాకు దీసియుచ్చుటకు మీ కంతకష్టముగా నున్నప్పుడు కోడలి కేమియిచ్చెదరు ?

శర—ఇదియూ నీకుదోచిన సౌజ్ఞహము. ఏదో లాంఛనంకోసం నలుగురికి తెలియడాకోసమున్నా వివాహములో పెట్టుతాను. తరువాత యింటికి వచ్చిన వెంటనే దానివంటిదిగాదవికూడ తీసి పెట్టెలో తాళము వేస్తాను. (ఇంచుక యూరకుండి) నీతో ఒకమాట చెప్పవలెను. అప్రకారం తప్పక చెయ్యవలెను. తెలిసిందా, విను, వింటున్నావా! ఇదిగో మన మనుదినము వియ్యాలవా రింటికి భోజనము నకు వెళ్ళుచున్నను మనయింటికి వారు వెళ్ళవముండల ఘోషారము మొదలగు సమస్తము వంపుతారు. అనగా నున్నిడిండిలు నూనె పప్పు బెల్లము ఇవియన్నీ నీవు బహుజాగ్రత్తగా భద్రపఱచవలెను. ఎందుకో తెలిసిందా! ఇవన్నీ అమ్మిస్తే డబ్బు చేతిలో పడుతుంది. వృథాగా పోగొట్టడ మెందుకు.

సీత—బాగానే వుంది ఈ సంపాదించి దంతా చాలక వియ్యాల వారు వంపించిన ఫలహారములు మొదలగునవి గూడ నర్జించవలయునా? ఈలాటి పనులు చేస్తే నలుగురూ మొగాన్ని డిమ్మేస్తారు.

శర—డిమ్మేస్తే తుడుచుకొంటే పోతుంది. మనకు డబ్బే ప్రధానము

సీత—వస్తువులమూటకేయి. నుంచివి రెండు చీరలయినను పెట్టిలో నుంచి తీసియివ్వండి.

శర—చీరలకేమి, వియ్యాలవా రయిదు రోజులు అయిదు చీరలిస్తారు. ఇవిగాక అనేకలాంచనాలు నీకురావలసి వున్నవి. అందులో ఏదీ వదలిపెట్టకు. అన్నీ చక్కగా విక్రయిస్తే డబ్బువస్తుంది. నేను త్వరగా కంసాలింటికి నగలకు వెళ్లవలెను.

(తెరలో)

బాబూ! శరభయ్యగారూ!

శర—ఎవరది?

ఎల్లమ్మ—(ప్రవేశించి) నేను పాలయ్యెల్లమ్మను

శర—నువ్వా! ఇప్పుడు ఏచ్చిరావేమే?

ఎల్ల—పాలకు డబ్బిప్పించదూ!

శర—ఇదాసమయం—పెండ్లి వాడావిడిలో వుంటే- నువ్వుమనిషిని చూచి డబ్బుకుగుతావు. నేను ముసలిముండావాడని గనుక డబ్బు డిగి నావు. కాస్తపడుచునాళ్లని చూస్తే పాలు పోసి- డబ్బుసంగతి మఱచిపోయి అక్కడనే కూర్చుంటావు. పాలయ్యెల్లమ్మ పేరు తెలియని పడుచువా డెవఱూ మనపూర్ణో లేమకదా !

ఎల్ల—ఏమిటాడీ పంతులుగారూ! డబ్బుడిగి తీయాలా వేళాకోళాలాదు తారు- బాగానేవుంది.

శర—నువ్వు జమ్మిచెట్టులాగ రోజు రోజు పొడుగెరుగుతూ వున్నావే.

ఎల్ల—చాల్లెండి మాటలు. (నిష్క్రమ)

సీత—ఈ చిల్లర బాకీల వాళ్లను తిప్పడమెందుకు? ఇచ్చివేయరాదూ!

శర—నీకేం చెపుతావు. (నిష్క్రమించును)

సీత—

తే. గీ. పరులయం దిలరులయంను ॥ వరుసయొకటె
దయయు సత్యంబు లజ్జయు ॥ దలఁపఁబోరు
పాపభయమును లేదు, లో ॥ భమతులెల్లు
బ్రహ్మచేతను స్మృప్తింక ॥ బడిరొ భువిని.

సాధారణముగా లక్ష్మీగూడ యిట్టి లోభులయింటనే వసించుచుండును. ఇట్టిలోభులు సంపాదించి పెట్టినధనము తుద కెవ్వఁడో బయలుదేరి నాశనము చేయును. ఈకుటుంబమునకు దత్తపుత్రుఁ డొకడు బయలుదేరి నాడుకదా !

(తెరపడును)

రంగము:— [మాధవరావుగారు- కన్యాదాత వేషముతో-] [అవేశము]

మాధ—అబ్బా! ఆపిల్లలవివాహము సేయట మిగుల కష్టము.

సీ. పలుదోము కొనుటకై శ జలమును బుల్లలు

చెల్లవారగ నె నం శ దీయవలయు

ప్రొద్దు పొడువకుండ శ మదమారి కాఫిని

ఫలహారిములతోడ శ బంపవలయు

తాళమేళముతోడ శ తరలిరండు భుజింప

వేగమే యగుచును శ బిలువవలయు

ఎవ్వరి కేరీతి శ యివ్వమో యదిచూచి

కడుజాగరూకత శ గ్రాలవలయు

తే గీ. అగడమును వచ్చుదాకను శ నట్టె యూడ

నలయు ; రానివారిని జేరి శ యలుక దీర్చ

వలయు ; నిన్ని జేసినగాని శ పలువిధముల

ఁష్ట రొక్తులే పల్కుచు శ నెగడు చుందు.

నర సయ్య—(ప్రవేశించి) ఏమండి పంతులు గారూ! ఇంకా ఈలాగునే కూర్చున్నారు.

మాధ—ఏమిచెయ్యమన్నావు.

నర—ఏమిచెయ్య మన్నావని అడుగుచున్నారా? వియ్యపురాలుగారు ఇప్పుడిప్పుడే లేస్తున్నారు. ఈవియ్యపురాలుగారు వచ్చి పూర్తిగా లేపాలి. చెయ్యవలసిన పనులన్నీ అక్కడ చెప్పతారు తెండి. రమ్మ నమనాడి.

మాధ—(ప్రక్కందిరిగి చూచి) ఓసీ!

దగ్గరా—(ప్రవేశించి) వచ్చినాను.

మాధ—వియ్యపురాలి కేషేమో చెయ్యలె. ద్వరగావెళ్లి జేరియ్య

శాస్త్రిగారిని కనుక్కొని యేమి తీసుకొని వెళ్ల వలెనో తీసి
కొని వెళ్ళు.

దుర్గా—మంచిది. (నిష్క్రమించును.)

సర—(నిష్క్రమించును.)

పేర—ప్రవేశించును.)

మాధ—వియ్యపురాలి కేమి చెయ్య వలెనో చెప్పివచ్చితిరా?

పేర—ఆ చెప్పినాను.

మాధ—ఈవాళ సదస్యం. శరభయ్యగారు సంభావనలు భారీగానే
యిస్తారని తోస్తుంది.

పేర—ఆపప్డేమీ ఆయన యొద్ద యుడకగ్గు. సంభావన గింభావన
యేమీలేదు నల్లరు పోలీసు బ్రాహ్మణులకు నాలుగర్థరూపాయ
లిచ్చి కాస్తేపు వాకిట్లో నిలచుని ఎవరైనా సంభావన బ్రాహ్మ
ణులువస్తే అవతలకు నాగనంపచుని అప్పుడే పురిమాయించినారు.

సరసయ్య—(ప్రవేశించి) ఏమండీ పంతులుగారూ! ఇటూ అటుతిరగ
లేక మధ్య నాకాళ్ళు విరిగి పోతున్నవి. కాఫీఉపమాలు రాలేదట.
వెళ్ళిరమ్మన్నారు. మీరు చూస్తే యిక్కడ ఆలస్యం చేస్తారు-
అక్కడవారు కారాలు మిరియాలునూరుతున్నారు. నిన్న ఉపమా
సరిగా వుండలేదని ఒకరు- ఉండకట్టుకొని పోయిందని యొకరు-
కాఫీలో పాలు తక్కువయిందని యొకరు గోలపెట్టినారు. కారాకీల్లిలు
పంకలేదట. దిక్కుమాలిన వాచికిగరెట్లట. ఈవాళ నా రికి కత్తెర
మార్కు పెట్టెలు కావాలట. చుట్టలు మంచివి లంకాకువి కంపండి
నేను వెళ్ళుతున్నాను. (నిష్క్రమించును.)

మాధ—అబ్బా! ఈ సప్లయసరంజాములు చెయ్యలేక చచ్చిపోతు
న్నాను. వియ్యాలవారు మనమీద “మిలిటరీఫోర్సు” ఉపయోగిస్తు
న్నారు.
(నిష్క్రమించును)

పేర—మాధవరావుగారు తెచ్చిన సామృతా అయిపోవచ్చినది. ఆడ పిల్ల పెళ్ళి చేసినవాడు. కార్యమున తరువాత అక్కటకు వచ్చిన వాడెవడు. ఆస్తి తనఖా పెట్టి తెస్తేనా దానికి దానికి సరిపోతుంది. మరియొక మోస్తరుగా అప్పు తెస్తేనా. ఇక సాల్ మెంటు పిటీషను; కాబట్టి అయిదవరోజు దాటకుండనే మాధవరావుపంతులు గారి దగ్గి నాకు రావలసివది నేనువసూలు చేసుకోవాలి. (నిష్క్రమించును.)

రంగము:—[పెండ్లి పందిరిలో మాధవరావుగారు ప్రవేశము]

మాధ—విస్త్రభృ వేసి కనిపెట్టుకొని యున్నను భోజనమున కెవ్వరును రాలేదు. ఎన్ని సార్లని కబురులు పంపను ఎన్ని సార్లు నేను వెళ్ళి బ్రతిమాలు కొందును మరల పేరయ్య శాస్త్రిగారిని పంపినాను. (ఎరుటజూచి) అరుగో! అయిన వచ్చుచున్నారు.

పేర—(ప్రవేశించును.)

మాధ—ఏమిటి! పేరయ్య శాస్త్రిగారూ! ఈవాళ మనకు భోజనము యోగ్యత యేమియున నున్నదా? లేదా? పెళ్ళిగోగూడ నేకాదశీ యుపనాసములే చేయవలసినవచ్చుచున్నవే.

పేర—బాబూ! ఏమని చెప్పును. వెళ్ళి పిలిచారు. అందఱూ తలో మోస్తరుగా చెప్పుచున్నారు. అబ్బబ్బా! ఏమిబెట్లు కొందరు కారా కిల్లీ నముల్తూ కూర్చున్నారు. కొందఱు సిగరెట్లు దమ్ములు వేస్తున్నారు. కొందఱు పేకాట. ఎవరిని కదిపినా కోపమే. బంగారదుం పల కూర. ఉల్లి పాయ పప్పులునూ పెట్టిస్తే వస్తానన్న వారు కొంత మంది. ఇది ఈలాఉండగా ఇంకోచిత్రి. విధవపెళ్ళిచేసు కొన్నాయన యెవరో మన యింటికి వచ్చినారని యొక శాస్త్రుల్లుగా రనేటప్పటి కదేవిజమని అంతా గోలచెయ్యడం మొదలుపెట్టినారు. రామరామా! అటువంటిది లేదని చెప్పి నేను వప్పించాను. ఇంత

ట్లోకే ఇంకొకరు వచ్చి, లిల వెంట్రుకలు పెంచుకొన్న దిగువల్లి
సీతమ్మగారున్నూ, పుత్రి నరసమ్మగారున్నూ, ఊరికే వంక్రికి భోజ
నానికి రావడంగూడ తప్పేనన్నారు.

మాధ—ఇంతకు మీరు యేమిచేసికొని వచ్చినారు.

పేర—మొత్తాని గేలాగునో బ్రతిమాలుకొని అందఱిని బయలుదేర
దీసినాను. కానియ్యండి.

దుర్గా—(ప్రవేశించి) పేరయ్య శాస్త్రులుగారూ ! ఉభయత్ర మీరు
మధ్యస్థులై యుండియు నిట్లు చేయుచుచున్నారేమి. వారిలాంఛ
నములు వేంకటేశ్వరుని ముడుపువలె చెల్లించుచున్నాము మనకు
మాత్రము సున్నయగుచున్నవి. వెతకి వెతకి మాకు దొడ్డసంబా
ధము తెచ్చినారు.

పేర—అమ్మా ! లాంఛనములలో మనకు మునిగిపోయిన దేమున్నది;
కాస్త కార్యగువనియ్యండి.

దుర్గా—చివఱకు మీరు చెప్పేమాట అంతేలేండి (నిష్క్రమించుచు)

మాధ—శాస్త్రులుగారూ ! ఆడవాళ్ళమాటలు మీరు పాటించవలదు.
ఇప్పుడు మన మేనునుకొన్నను లాభములేదు. ఎంత బాగుగ జేసిన
నను సెండ్లియందు నిష్ఠునోక్తులు రాక మానవు. రండు.

(నిష్క్రమింతురు.)

ఇది చతుర్థాంకము.

వ ర వి క్ర య ము.

ప ం చ మ ం క ము.

రంగము:—ప్రీతరు కబుర్ల కామరాజుగారు క చేరి
చావిడిలో ప్రవేశము.]

కామ—ఇన్ని వేలు తగలేసి యీ యి గ్లిఘవపు చదివి, బిరుల్
ప్యాసు చేశామన్నమాటే గాని, దిక్కుమాలిం ప్రీతరుగో గుమా
స్తా జీతమునా గిట్టడాలేను. ఈ నెలలో అన్నీ మేజిస్ట్రేటు కోర్టు
లో బెదికేసులే గాని ఒక్కటి బరిజివల్ నూట్ గాని, స్మార్ట్
కాజ్ కాని లేకు గుమాస్తాజీతం క్రిడెన్సెలలో బాకీపడ్డాయి. ఈ
నెలగూడా అయింది. పై డాబుకోసమైన ఇవియన్నీ తప్పవు. ఖర్చు
తగ్గించుదామంటే అదీ తప్పకు, చాచుహాలుకు వెళ్ళకతప్పను. సైకి
లుండకతప్పను. ఎవరై నా ఫ్రామ్మ రిఫ్రష్ మెంటు రూముకు
రమ్మంటే వెళ్ళకతప్పను. తక్కినవిషయము లెల్లున్నా ద్రస్సు నీకు
గాను అట్రాక్టివుగాను చుండవలెను ఇన్ని వుంటేనేగాని ఏకల్ల
టూరినుంచి వచ్చినరైతైనా హాజిలికేసు యివ్వకు బాగా ఆలో
చించి చూడగా ఇప్పుట్లో నాకు కాపీహౌటరు వృత్తి చాలా
బాగావున్నది ఏమిటో ప్రీతరు ప్రాక్టీసు నేను మొదలుపెట్టి కొం
చెము కేసులలో పనిచెయ్యడం ప్రారంభించేసరికి దిక్కుమాలిన

నాకో ఆపరేషను వచ్చింది. మావంటివాళ్ళనోట్లో మమ్ము కొట్టింది. నావంటివాళ్ళకి ఏకాలూకాబోర్డు ప్రెసిడెంట్‌షిప్‌నో, మ్యూనిసిపల్ చైరమనుషిప్‌నో వుంటే పరవాలేదు. స్ట్రాకొని రావచ్చును. (ఎరుటఁ జూచి) ఎవరో వచ్చుచున్నారు.

[శరభయ్యగారు ప్రవేశించుచున్నారు.]

కామ—ఓహో ! శరభయ్యగారా! దయచెయ్యండి.

శర—(కూర్చుండును.)

కామ—ఏదో పనిమీద దయచేసినారే!

శర—గొప్పపనియేవుంది.

కామ—కోర్టు సంబంధమేనా !

శర—అవునండి.

కామ—అయితే కానియ్యండి. మళ్ళీ కోర్టుకు వేళవుతుంది.

శర—నండా! మాధవరావు పంతులుగారికుమార్తెయ మాఅబ్బాయి కిచ్చి వివాహము జేసినసంగతి తమకు తెలుసుచు కదా !

కామ—జెలియకేం. పెళ్ళికి నేనుగూడ భోజనానికి వచ్చివాను.

శర—వివాహకాలమందు నేను పిల్లవంటిమీద నాలుగువేల రూపాయల నగలు పెట్టివాను. పిల్లను వారు కాపురమునకు బంపుట లేదు. ఆ నగలను వారు హరించు నుద్దేశముతో నున్నారు. ఈవిషయం మనం గట్టిగా ఆలోచించాలి.

కామ—సరే. ఆలోచనయేమున్నది. సదరువస్తువులతో పిల్లను కాపురమునకు వెంటనే పంపించవలసినదని లాయర్ నోటీసు ఇద్దాము.

శర—నాతలపు అది యొకటేకాదు. మనవస్తువులు మనకు రావడం, అపిల్లతో సంబంధం లేకుండా చేయడం, ఒకవేళ వారు మనోవృత్తి కేడయినా స్క్వాట్‌తెస్తే అదిలేకుండా చెయ్యడం, ఇది అంతా కావాలి.

కామ—సరే. ఇదెంతవని. ఇప్పుడున్న మునసబుగారు చాలామంది నారు; అదికాకుండా నాకు క్లాస్ మేట్; ఆసంగతి అల్లావుచుండి. ప్లీడరుబాల్లో మనపేరు గ్యాసులైటుక్రింద వెలుగుతూవుంది. అయితే మీ అబ్బాయికి మైనార్టీ వదిలిందికదా.

శర—ఆ.

కామ—మీ అబ్బాయి పేరనే రిజిస్టరీ నోటీసు వంపుతాను. సాయం కాలము దయచెయ్యండి. అన్నట్లు మఱచిపోయినాను. రిజిస్టరీ నోటీసుతో వ్యాపారం ఫయిసలు కాదుగనుక, ఇన్ని సార్లు మిమ్మల్ని అడగడం ఎందుకు. ఫీజుకు స్టూపు డ్యూటీకి ఏమున్నా కొంచెము లెఖ పట్టుకొని రండి. (నిష్క్రమించును.)

శర—ప్లీడర్లెంట్రికి కేసు తెస్తే ముందుకావలసింది ఫీజు.

తే. గీ. కుమరునో కుదరదొ డబ్బు శ గుజుకొనును
జల్లగా రోగియొద్ద భి శ వ్యగ్రుండు
నోడుగెల్పుల పనియు లే శ కుండ ముందె
ఫీజు లాగును ప్లీడరు శ పృథ్వియందు.

(నిష్క్రమించును.)

రంగము:—మాధవరావుగారియిల్లు.

[ప్రవేశము: చారుమతి మాధవరావుగారు]

చారు—ఏదేదీ! నాన్నగారూ! ఆప్లీడరు ఇచ్చిన నోటీసు చదవండి.

మాధ—మహారాజశ్రీ సంజూరి మాధవరావుపంతులుగారికి—
కబుర్ల కామరాజు బి. య్యే. బియల్. యిచ్చిన నోటీసు—

మాక్లయిం టయిన మాచిరాజు భైరవమూర్తిగారి వివాహ సందర్భమున వారితండ్రిచేత మీపిల్లకు పెట్టబడిన నాల్గువేలరూపాయల వస్తువులు మీరు అపహరించుదురుద్దేశముతోవుండి, సదరుపిల్లను

యింతవఱకు గాపురమునకు బంపక యున్నారు. కావున యీ నోటీసు అందిన 24 గంటలలోగా పిల్లను వస్తువులతోనహా మాక్లయింటుకు వప్పగించి సదరువస్తువులు ముట్టినట్లు రశీదు పుచ్చుకొనియెడల మీ మీద క్రమమైనచర్య జరిపించడ మవునని యిందుమూలముగా తెలియఁగరచడ మైనది.

ఇట్లు

కబుర్ల కామరాజు, బి.యే. బి.యల్.

(ఇంచుక యూరకుండి) అమ్మా! వింటివా? ఈయనవసరమైన తగాదా లెందుకని యింతకుపూర్వమే నీతోఁ జెప్పియున్నాను. ఇప్పు డైనను నీవు నామాటవిని వా రింటి కరుగుము. వారు కోర్టు ఎక్కకుండుఁ జూడుము.

చారు—నాన్నగారూ! మీరు భయపడవలద. ఈ వ్యాపారము కోర్టుకు వెళ్ళి తీరవలయును. మనకు శుభమే యగును. చిన్నదాన నైనను నాయందుఁ గరుణించి మీ రూరకొనుడు. ఈనోటీసున కేమియు జవా బీయవలదు.

మాధ—నీ వట్లుచెప్పుచున్న నే నేమనఁగలను. నీధైర్య మేమో నాకు తెలియదు. (నిష్క్రమించును.)

చారు—హే పరమేశ్వరా!

తే. గీ. భవ్యభవదీయ కరుణ నా కైవలంబు
సమయ మిప్పుడువచ్చెను క జగతిలోన
చారుమతియత్న మెల్లను క సఫలముగను
జేసి, కీర్తినింగూర్చి ర క్షీంపుమయ్య.

(నిష్క్రమించును.)

రంగము:—కోర్టు.

[న్యాయాధిపతి, కబుర్ల కామరాజుగారు, శరభయ్యగారు,

భైరవమూర్తి, మాధవరావుగారు,

చారుమతి ప్రవేశము]

మాధ—(తనలో) ఆహా! ఎన్నడును కోర్టుమొగ మెఱుంగని నే నీవర మలోభితో వియ్యమందుటంజేసి యెక్కవలసి వచ్చినదికదా. ఒకరితో నొకరు తగవులాడి ప్తాపుఖర్చులక్రింద కొంతయు స్త్రీశరు షీజక్రింద కొంతయు బోసి కోర్టుచుట్టును దిరుగు మూఢులనుజూచిన నాకు నవ్వువచ్చును. రామ రామ! పార్టీలు కోర్టులోపడుబాధలు చెప్పతరముగాదు. బిళ్ళబంట్లోతు మొదలుజేసికొని కోర్టుగు మాస్తా- ఆఖరుకు శిరద్దారువరకూ గూడా లంచములు బోయు చుందురు.

భైర—(తనలో) వరమలోభియగు నే నీతండ్రి కేల దత్తపుత్రుడ నైతి నోకదా! మొదటినుంచియు నీతడు దురాలోచనా పరుడై యుండియే యీ వివాహములకు సమ్మతించినాడు. ఈతనిమూలం బునగదా తగుదునని యాలితో దగవులాడ కోర్టు కెక్కితిని.

న్యాయా—(కాగితములు జూచి) కామరాజుగారూ! ఐ హాప్ స్టడీడ్ ఆల్ ది కేజ్, బట్ వాటెవర్ ది తింగ్ మే బి, ఐశేఇటీన్ బెటర్ దట్ దె షాడ్ కాంప్రామైజ్. (నేను కే సంతా చదివినాను. ఏమై నాగానీ, వీరు రాజీనామాపడితే బాగావుంటుంది.)

కామ—నో నో. ఇది రాజీనామా అయ్యే కేసుగాదు. శరభయ్యగా రంటే సామాన్యులుగారు. అనేకసార్లు తాలూకాబోర్డు మెంబరు కోసంగూడా ప్రయత్నంచేసి ఫెయిల్ అయినారు. లక్షరూపాయల స్థితిపరులు.

శర—(రహస్యంగా) స్థితిమీట యిప్పుడెందుకు. ఇకంటాకు నెత్తిమీద బడుతుండేమో!

న్యాయ—ఈ యనవసరమైన గొడవ లన్నీ యిప్పుడెందుకు? ప్రస్తుత వ్యాపారం చూడండి. వీలుగానుంటే కాంప్రామైజుకోసం ఆలోచించండి.

కామ—దబ్ తెనాట్ బి డ్. మోర్ ఓనర్ మై క్లయింట్ విల్ నాట్ అగ్రి కాబట్టి దానివలన లాభంలేదు. మేము కేసు నగ్గ గలము. సివిల్ ప్రాసీజర్ కోడ్లో పెళ్ళికాలమును అత్తవారు పెట్టిన నగలు పుట్టింటివారు తీసికొన గూడదని యనేక సెక్షన్లున్నవి. ఈవిషయంలో జస్టిస్ రిచ్ మండ్ గారు అనేక తీర్పులు చెప్పినారు.

శర—కోర్టువారు న్యాయం దయచేయించండి. మేమీ లావాదే వీలు పడలేము. మా నగలు మాకిప్పించి వారికి మాకు సంబంధం ఏదీకొట్టండి.

న్యాయ—అట్లుచెప్పెదరేమి? కావలయునని తెచ్చుకొన్నకోడలు అక్కడలేదనరు!

శర—మతేమీలేదు. అపిల్ల ఒక వేళ యిప్పట్లో తీర్పుఆజ్ఞ ననుసరించివచ్చినా మాప్పిల్లవానితో కాపురము సరిగాచేయదు.

న్యాయ—మాధవ రావుగారూ! శరభయ్యగా రట్లుచెప్పెదరేమి?

మాధ—నేనేమియు, శిష్యుఁజాలను. కోర్టుయందు వాదించువాడను గాను, నాకు స్నేహరులేదు భగవంతుఁ డెట్లుచేసిన నట్లు చేయును.

చారు—(తనభో) ఇక నేనూరకొననేల? (న్యాయాధిపతిని జూచి) మీరు న్యాయమూర్తులు; ధర్మాధర్మములు పరిశీలించు మహానుభావులగుటచే మీమ్ము న్యాయమూర్తులనిరి. మీకు నాకు దండ్రీ పంటివారు గనుక నేను మాటలాడ సాహసించినాను. మాతండ్రి

గారికి వాదవత్సోఁ బనిలేదు. కథానాయకను నేనే గనుక నేనే చెప్పుకొందును. ఆజ్ఞ దయసేయుడు.

కామ—యువక్ హానరబిల్ కోర్ట్ ఐ బెగ్ టు సబ్మిట్ దట్ సి ఇన్ నాట్ అట్టెడ్డ్ మెజారిటీ; సో షీ ఇన్ నాట్ అడ్మిటెడ్ టూ స్పీక్ బిఫోర్ డికోర్ట్.

న్యాయా—డజ్స్ట్ మేటర్ షీ ఇన్ ఆధరైజ్డ్. అమ్మాయి! నీవు చెప్పు దలచుకొన్నది చెప్పు.

చారు—ఇదిగో చెప్పుచున్నాను. మీరు నాకు వివాహకాలమునఁబెట్టిన సంగతు హరింపఁ దలఁచినాననియు, గాపురమునకు వారింటికి వెళ్ళలే దనియు, గదా వారివాదనము, వివాహకాలమునఁ బెట్టబడిన సామ్మ మరల వారు గైకొనుటకు హక్కులేదు.

కామ—ఎందుచేత. ఎందుచేత.

చారు—అది స్త్రీధనము.

కామ—కాదు. కాదు.

న్యాయా—ఉండవ య్యూ! నీహడావిడి యాపు. అమ్మాయి! రెండవ సంగతియేమి?

చారు—రెండవసంగతి ఈవిషయమే కోర్టువారు మిగుల న్యాయద్వ ప్తితోఁ బరిశీలింపవలయును వారింటికి నేను వెళ్లుట యవసరము లేదు. వాధర్తయే నా యింటికి రావలయును.

కామ—లోకవిరుద్ధము.

న్యాయా—అమ్మా! అదియెట్లు?

చారు—మహానుభావా! వినుడు. ఈసంబంధము మొదట మామక్కనిమిత్త మేర్పఱుపఁ బడినది. వేలమునందు నాలుగువేలరూపాయలకు బోటీమీద వరుడుకొనఁబడినాడు. అందుకు సంబంధమైన రశీదు చిత్తగించండి. (రశీదు నిచ్చును.)

న్యాయా—(రశీకు చదివి) ఏమండి ! శరభయ్యగారూ ! ఈరశీకును గుఱించి యేమనెదరు?

శర—ఇది నాదస్తూరికాదండి నావ్రాలు కాదండి.

న్యాయా—నూటజారకండి. అది మీదస్తూరి అని పూర్వముందంటే క్రిమినల్ గా మిమ్ము చార్జీ చేయవచ్చుతుంది.

చారు—తరువాతి వివాహమునకుఁ బూర్వమే మాతండ్రిగారు నియమించుకొనిన శుల్కము శరభయ్యగారికి బంపించి యీరసీకుపుచ్చుకొన్నారు. చూడండి. (ఇచ్చును)

న్యాయా—(చదివి) ఇదియంతా ఒకవిధమైన బార్డెన్సులాగున్నది.

చారు—ఇట్టి వరశుల్కు వివాహ మిష్టములేక మాయుక్కు నూతిలో బడి జీవముల బాసినది. ఆమె మృతిచిగూర్చి యెవ్వరో పత్రికలో ప్రకటించినారు. ఈప్రకటన జూడండి.

న్యాయా—(కాగితముచూచి) పాపము !

చారు—సొమ్ము శరభయ్యగారిచేతఁ జిక్కుటచే, నావివాహము నా క్రింద మార్చఁ బడినది. నాల్గు వేలరూపాయలనిచ్చి మాతండ్రిగారు శరభయ్యగారి కుమారుని నాకొఱకుఁ గొనుటచేత, నాకే నా యింటికి రావలయును. మేమిచ్చినది క్రయధనం.

కామ—అది కట్నము.

చారు—కట్నమనునది వివాహ సమయమున సొత్తోపపూర్వకముగ నిచ్చునది. ఇది క్రయధనము గనుక నే బజానాలు రశీకులు ఏర్పడినవి.

న్యాయా—నిజము నిజము.

భైర—(తనలో) బుద్ధి తెలిసిన నే నూరకొనుటచేత నీవ్యవహారమింత వఱకువచ్చినది. ఇక నేనూరకొనను.

తే. గీ. పరమలోభియై కార్య మీ శ భంగిఁ జేసెఁ

దండి; సమ్మతించితి నేను శ ధరణియందు

ననఘులెల్లరు బరిహాస శ మాడకుండె

యిట్టి కార్యము నుడిగట్టి శ తే యటంచు.

(న్యాయాధిపతిని జూచి) న్యాయమూర్తి ! నామాటలు గొంచెము వినును. చారుమతి చెప్పినదంతయు సత్యము. నాతండ్రి మొదటినుంచయు ద్రోహబుద్ధితోడనే ప్రవర్తించెను. అవియన్నియు నేను వెల్లడింప జాలను.

చ. నిజముగ నమ్మె నన్ను నవ శ నీరజనేత్రికి చాల్గు వేలకు

బ్రజలుహసింపగా రమణి శ పల్కినపల్కులు సత్యమయ్య యీ

గజబిజయేల భృత్యుడనై శ కౌత వచించిన యట్లు సంతత

బు జగతి జేసెనగ బయల శ మోదముమీఁగఁగఁ దప్పకుండఁగన్.

శుల్కముగ్రహించి విచారమామనారెల్లరును భార్యకుభృత్యులనియే నాయభిప్రాయము.

న్యాయా—మంచిమాట బలికితివి. కోర్టువారితీర్పుతోఁ బనిలేకుండఁ జేసితివి.

శర—ఓరి దెవ్వముండాకొడక! ఎట్లు చెప్పచూటివిరా, నలుపురిలో నన్ను నగుబాట్లు జేసితివిదగా !

బైర—(భార్యనుజూచి)

తే. గీ. పరమలోభియై నాతండ్రి శ కరుణలేక

నీచకార్యము గావించె శ నీరజాక్షి

చిత్తమందున నయ్యది శ చేర్పఁబోక

దాసునిగ నేలు నన్నింక శ ధన్యచరిత.

చారు—నాథా ! రండు ఇప్పటికి మనము కృతార్థులమైతిమి. వర

శుల్క దుర్లభాచారమును గర్హించుచు బోధనలిపి పోవుదము.

(తెరవాలును.)

రంగము—రాజవీధి.

[శ్రీరవమూర్తి, చారుమతి ప్రవేశము]

శ్రీర—

సీ. కట్నమాశించి లో శ కంబు గర్వింపగా
 విద్యార్థులై యొప్పు శ వేధవలూ
 పుస్తె కట్టెడువేళ శ ముడుపుల నిమ్మంచు
 ఘోషపెట్టుచునుండు శ కూళలార
 లలక పానుపుమీద శ పాలము నీవలెనంచు
 సిగ్గువిడిచి కోరు శ జెష్ఠలార
 పండుగదినముల శ బరువెత్తి యత్తిల్లు
 గుల్లగా జేసెడి శ కుమతులార
 తే. గీ. భార్యకమ్ముడువోయిన శ పశువులార
 పాపమొనరించినందు శ బడతి కికను
 జన్మదాస్యంబుజేసి య శ శంబుగనుడు
 గాకయున్న గలుగు నర శ కంబు మీకు.

చారు—

సీ. కట్నాల నడిగెడు శ కాంతులచే బుస్తె
 గట్టించుకొనవద్దు శ కన్నెలార
 ధనిమిచ్చితెచ్చెడు శ ధవులతో బల్లకి
 నూరేగబోకుడి శ యువిదలార
 విత్తంబుచే మీకు శ భృత్యుల నాథుల
 గైగొనంగ దగదో శ కాంతలార
 మీతల్లిదండ్రులు శ మీకునై గొంతుల
 మ్ముట దలపోయడి శ ముగ్ధలార

గీ॥ మదిని యోచించి చూడుడీ శ్రీ మహిని నిట్టి
పరిణయంబులు హేయమై శ్రీ బరగి దుర్య
శంబు దెచ్చననుచు సరో శ్రీ జాతూలార
తల్లులార యోసద్గుణ శ్రీ వల్లులార.

[ఒక బ్రాహ్మణుడు ప్రవేశించి]

సీ. వరశుల్కము గ్రహింప శ్రీ వరపుత్రు నారీతిఁ
బేరుకై స్కూలుకం శ్రీ పించినాను
వేలంబుబెట్టించి శ్రీ విబుధు లెల్లరునవ్వ
బాగుగా వదివేలు శ్రీ లాగినాను
పెండ్లిలోఁ గలహంబు • పెంచి తిట్లుదినచు
లాంచనాల్ కొన్ని గ్ర శ్రీ పించినాను
బాడిగ కీయ లా శ్రీ భంబుగల్గుననుచు
మేలైనయల్లు ని శ్రీ ర్పించినాను
కాలవశమున నిల్లెల్ల శ్రీ గాలిపోయె
నింటనున్నట్టి ధనమెల్ల శ్రీ మంటగలిసె
బెంగచేఁ గుమారుడు వెత్తి శ్రీ పీనుగాయె
విలునికజ్జకు గోడలు శ్రీ వెళ్ళిపోయె
వ్యాయవారపు చెంబిదె శ్రీ వచ్చెనాకు.

[ఒక కమ్మ ప్రవేశించి.]

సీ. కాంపొండవడ్డీలు శ్రీ గట్టి లెక్కకుమీరు
సిరి యింటిలోపల శ్రీ జేర్చినాను
వదిపుట్లమాగాని శ్రీ పండటి బిడ్డతో
వెలిపీనుగకిది శ్రీ వెలసినాను

అలకపానుపుమీద శ నంటుమావిడితోట

అడియెదానెట్టి శ యలరినాను

వెట్టిముండాకొడుకు శ బిడ్డచు వొదిలేసి

యింకొకరైన జేర్చ శ యేడ్చినాను

కాలవశమున సొమ్మెల్ల శ నేలగలవ

కూడుగుడ్డలు నాకును శ నూతురకును

సున్నయయ్యెను నల్లుళ్ళ శ కన్న బెట్టు

తెలివితక్కు కమ్మోరి శ ఫలితముతె.

ఒక సెట్టి—(ప్రవేశించి) అంతా సెప్పకున్నారు. నేనుకూంత సెప్పతాను.

సీ. చోళులందెచ్చి యా శ వాలలోపలగల్చి

సిత్రంబుగాడబ్బు శ సేర్చినాను

మేనల్లుడుండగా శ భేమవిడ్చియింకొణ్ణి

యెతికెత్కిపిల్లను శ యిచ్చినాను

పదివేలరొక్కము శ బళ్ళునబోర్లించి

నడవళ్ళునక్కగా శ నడిపినాను

పలూరుపాపిని శ వేలిచ్చి పిలిపించి

యాటను నాడించి శ యలరినాను

గీ॥ కడకు సర్వంబుత్కారంబు శ గాగ నన్ను

నప్పులోళ్లు బెట్టెడిబాధ శ నండలేక

తెంపుబూని దివాలాను శ తీసినాను

బూనినాను ఈశెనగల శ బుట్టనిపుడు.

కరభయ్యగారు—(ప్రవేశించి చారుమతిని జూచి) అమ్మా ! చారు

మతీ ! నీవు నుగఁగవడివి. కరమలోభినై నే ననేక దుష్కారము

లాచరించి ధనము నాణ్ణిచితిని. నా పాపపరమగు నాకున్న

యాస్తియంతయు నీచేతిలోఁ బెట్టుచున్నాను. సగము నీరూక
పోషణమున కుంచుకొని తక్కినది ధర్మములకై నీయిష్టము
నట్లు వినియోగపఱపుము. ఇక నేమికావలయును.

చారు—

తే గీ. భరతదేశంబునందుఁ గొం శ పలను గుల్ల
జేయు వరశుల్కు మింక న శ శించు గాక
నెలత లెల్లరు సాధ్వలై శ లలితభక్తిఁ
గొలిచి మగలయశంబును శ గొందుగాక.

(తెరవాలును)

ఇది పంచమాంకము

సర్వము సంపూర్ణము.

భక్తుకారము

ఇయ్యది, అష్టావధానులు, స సేమిరాద్య నేక నాటకగ్రంథకర్తలు
నగు బ్రహ్మశ్రీ త్యాగీ మేకటశాస్త్రిగారిచే రచియింపఁబడినట్టి
యు, దత్తలిమాసహితమైనట్టియు శ్రుతిస్మృతితిహాసోపనిషదాద్య
భిప్రాయవిశిష్టమైనట్టియు, బూర్వకవి శైలి ననుసరించి మృదుమధుర
పదాలంకారాది ప్రాశస్త్యార్థభితంబు సకలనుజనహృదయం
బుల కల్యంతహృద్యం బగునట్టియు, సుమారు 120 పుటలు గలిగి
నట్టియు, జరిత్రాత్మికమైన యైవంకముల సుప్రసిద్ధ నాటకరాజము.

ఁంచెకూలి సహితముగా వెల రు 1—4—0.

వేచియుండును!

వేచియుండును!!

 రాజోపు నాటక రాజము.

మ ధు నే వ.

భారతమాత కొక యమూల్యాలంకారము.

మన భారత దేశమునకు మహత్తరశత్రువై మన దారిద్ర్యము
నకు హేతూ భూతమై, దేశమును పీల్చి పిప్పిచేయుచున్న మధుసానముపై
ప్రయోగింపఁ బడిన వజ్రాయుధము! హాస్యరసమున్ను, కరుణారసమున్ను,
సర్వత్రా పాఠ్య పాఠలు చుండును. ప్రేక్షకులను హాయి! హాయి!
యని పించు నాటకరాజ మిదియే!

ముందుగ నే అర్థర్లు పంపుకొనువారు ధన్యులు.

వెల రు. 1—0—0 మాత్రమే ! పోస్టేజి వేరు.

వలయువారు:—ఉసిరిక బంగారయ్య,

14968